

Raamatukogu

ISSN 0235-0351

6/2018

Ilmub aastast 1923

„Tulimuld”
ja „Mana”
lugejate ootel

Taska „Kalevipojast”,
Kippiku köidetest
ja Metsiku kogust

EESTI VABARIIK

FOOKUSES:
RR 100 –
Riigiraamatu-
kogust Rahvus-
raamatukoguks

EESTI
RAHVUS-
RAAMATU-
KOGU

Hea lugeja!

Eesti Rahvusraamatukogu sai 21. detsembril 100-aastaseks. 1918. aastal, mil käis Vabadussõda – Vene väed olid juba vallutanud Kagu- ja Kirde-Eesti ning lähenesid kiiresti Tallinnale –, otsustas Eesti Vabariigi Ajutine Valitsus asutada Riigiraamatukogu. Asutamise põhjus oli praktiline: hankida oma riigi loomiseks vajalikku informatsiooni. Selle raamatukogu käekäik sünnist tänaseni on olnud seiklusrikas nagu Alice'il Imedemaal. Nii ongi kuuenda numbril päevateemaks *RR 100 – Riigiraamatukogust Rahvusraamatukoguks*. Vaatame siin nii olnut kui ka tänapäeva ning kiikame tuleviku poole.

Teemanumbri avab Eesti Vabariigi Presidendi Kersti Kaljulaidi kõne, mille ta pidas 22. novembril RR-i juubeligalal. *Kuidas suhestub Rahvusraamatukogu tänase maailmaga, tänase Eesti ühiskonnaga ja kuidas ta kõnetab tänaseid ja võiks kõnetada tulevase põlvkondi*, alustab peadirektor Janne Andresoo oma artiklit *Saja-aastase rahvusraamatukogu kõne uutele põlvetele*, mis põhineb 25.–26. oktoobril toimunud juubelikonverentsil peetud ettekandel. Edasi tutvustavad tema ja Kristel Veimann intervjuuvormis RR-i strateegiat aastaks 2019–2021. Dr Piret Lotman, kellelt ilmus detsembris monograafia *Eesti Rahvusraamatukogu 1918–2018*, annab kompaktse ülevaate raamatukogu esimesest sajandist. Veel räägime Rahvusraamatukogu kolmest pärlist: Eduard Taska köidetud *Kalevipojast*, Peeter Kippiku juugendstiilis köidetest ja 1872–1889 tegutsenud Metsiku Öppija Seltsi raamatukogust. Saame teada, mis teeb Rahvusraamatukogus töötades õnnelikuks.

Heidame pilgu ka IFLA Malaisias toimunud kongressile ning Sagadis korraldatud mäluasutuste suveseminarile, kus ristusid digitaalse ja füüsilise pärandi paralleelmaailmad. Samuti tuleb juttu koostöös Rahvusarhiiviga digitaalselt kättesaadavaks tehtud kultuuri-ajakirjadest *Tulimuld* ja *Mana* ning sellest, miks oktoobrit võiks kutsuda oskuskeekekuuks.

Soovin head lugemist
ja kaasamõtlemist!

Foto: TM

AVAVEERG

- 3 Vabariigi Presidendi Kersti Kaljulaidi kõne Eesti Rahvusraamatukogu 100. sünnipäeval

PÄEVATEEMA: RR 100 – RIIGIRAAMATUKOGUST RAHVUSRAAMATUKOGUKS

- 6 Saja-aastase rahvusraamatukogu kõne uutele põlvetele
Janne Andresoo
- 14 Tagasivaade Eesti Rahvusraamatukogu esimesele sajandile
Piret Lotman
- 18 Uue strateegia neli fookust
Intervjuu Janne Andresoo ja Kristel Veimanniga
Mihkel Volt
- 20 Mis on sind Rahvusraamatukogus töötades õnnelikuks teinud?
Küllli Solo, Jane Makke, Kairi Felt, Karmen Linask, Katre Riisalu
- 22 Rahvusraamatukogu kolmest pärlist – Taska *Kalevipojast*, Kippiku köidetest ja Metsiku kogust
Intervjuu Sirje Lusmäe ja Urve Sildrega
Mihkel Volt

MÄLUASUTUSED MEIL JA VÕÕRSIL

- 28 Muljeid IFLA kongressilt Malaisiast
Katre Riisalu

ARENDUSTEGEVUS

- 32 Digitaalse ja füüsilise pärandi paralleelmaailmad ristusid Sagadis.
Mäluasutuste suveseminar 2018
Merilin Koppel

SADA AASTAT EESTI VABARIIKI

- 35 *Tulimuld* ja *Mana* lugejate ootel
Sirje Lusmägi, Kadri Merila-Sander

EESTI RAAMATUKOGUHOIDJATE ÜHING

- 39 Oktoober – oskuskeekekuu
Piret Pärigma

42 SUMMARY

Vabariigi Presidendi Kersti Kaljulaidi kõne

Eesti Rahvus-
raamatukogu
100. sünnipäeval

Foto: Teet Malsroos

3

AVAVEERG

Austatud direktor, kultuuriminister, head raamatusekretärid!

Lugemine on läbi aegade olnud luksus ja privileeg. Mitte raamatu hinna tõttu, ehkki omal ajal ja kindlasti kohati ka praegu võib seegi mõne inimese jaoks kõrge ning kättesaamatu olla. Küsimus oli ajas, mida lugemise jaoks tarvis läks, ja aeg on alati olnud kõige hinnalisem vara. Need, kes pidid päevas 12 tundi või enamgi veel tööd murdma, ei lugenud raamatuid, neil polnud selleks jaksu. Kui pikk tööpäev lõppes, varisesid nad voodisse, et varavalges taas tõusta, minna põllule, tehasesse, kaevandusse – millal sa siis veel raamatu kätte võtad? Lugesid inimesed, kes võisid endale seda lubada. Kes ei pidanud endale kümne küüinega elatist teenima. Kellel oli vaba aega.

Eesti talupojad ei lugenud kuigi palju, ehkki nad võisid lugeda osata. Neil polnud mahti. Vargamäe Andres uuris õhtuti pühakirja, aga võimatu on ette kujutada teda keset päeva kännul istumas ning mõnda romaani nautimas. Mõisnikud olid need, kes istusid härrastemaja verandal, raamat põlvedel; mõisnikud ja mõisapreilid. Nii tundus õige. Lugemine oli härraste asi, matsid harisid põldu. Lugemishimuline talupoeg näis mingi veidra elukana, temas nähti isegi ohtu. Milleks talle raamat – see ainult raiskab tema aega ja tarvilikud tööd jäävad tegemata. Pealegi – kes teab, mida ta sealt raamatust välja loeb ja millised järeldused teeb! Paremini karta kui kahetseda!

Kuid keelud ja käsud ei aidanud. Vargamäe Andrese poeg Indrek juba luges raamatuid, nautis ning armastas neid. Inimesed ihaldavad ikka keelatud ja kättesaamatut. Raamat oli parema elu sümbol, raamat oli vabaduse sümbol. Vabadus kurnavast füüsilisest tööst, teise sunni all elamisest. Vabadus olla iseenda peremees ja kulutada oma aega nii, nagu ise soovib.

Täna pole raamatu lugemises pealtnäha justkui midagi elitaarset või privilegeeritud. Kauplused on raamatuid maast laeni täis – vali välja endale meelepärane, osta ja loe. Ehk siis tule raamatukokku ja loe siin. Aga inimese aeg pole ometigi odavamaks läinud. Ikka on kuhugi rutt, nii palju on tarvis teha ja korraldada, olme lööb üle pea ja ametikohustused täidavad terve päeva. Kõikvõimalikud pealetükkivad ning esmapilgul nii põnevad meelelahutused peale selle. Seetõttu on ka täna päris suur luksus leida piisavalt vaba aega, et lugeda raamatuid.

Raamatukogud on aga õnneks selliseid inimesi täis. Nad tulevad siia, loevad, mõtlevad, veedavad raamaturiivide vahel pikki tunde. Raamatukogudest ei joosta läbi, siin ei kiirustata.

Raamatukogud ongi tänapäeva mõisad ja paleed, aga õnneks on meist igalühel nüüdsel ajal võimalus ise valida, kas elada nagu härra, kes leiab aega raamatute lugemiseks, või nagu keegi, kes seda aega ei leia. Kedagi ei sunnita, kedagi ei keelata. Raamatukogude uksed on kõigile valla.

Kasutagem seda võimalust ohtralt!
Aitäh!

Foto: Teet Malsroos

PÄEVA

Saja-aastase
rahvusraamatu-
kogu kõne
uutele põlvetele

Tagasivaade esi-
mesele sajandile

Uue strateegia
neli fookust

Mis teeb töötaja
õnnelikuks?

Taska *Kalevipojast*,
Kippiku köidetest
ja Metsiku kogust

TEEMA

AJA
RUUM

RR100 – *Riigiraamatukogust Rahvusraamatukoguks*

Fotod: Teet Malsroos

Saja-aastase rahvusraamatukogu kõne uutele põlvedele

25. ja 26. oktoobril toimus Eesti Rahvusraamatukogu juubelikonverents *Imagine a National Library*. Artikkel põhineb konverentsil peetud ettekande eestikeelsel variandil.

Janne Andresoo, Eesti Rahvusraamatukogu peadirektor

Eesti Rahvusraamatukogu asutati parlamendiraamatukoguna samal aastal, kui loodi iseseisev Eesti Vabariik, 21. detsembril 1918. Teades, et rahvusraamatukogud hakkasid Euroopas kujunema suuresti 17. ja 18. sajandil – Prantsusmaal küll juba 16. sajandi esimesel poolel –, ei ole 100 aastat ühele rahvusraamatukogule just väga pikk tegutsemisaeg. Samas võib öelda, et ühegi teise Eesti raamatukogu ajalugu ei ole sel määral läbi põimunud Eesti ühiskonna poliitilise ajalooga, kui seda on Rahvusraamatukogu ajalugu. Ka meie rahvusraamatukogu hoone, mis avati 25 aastat tagasi, kannab sümbolväärtust. Hoone, mis nimetati tänavu septembris kultuurimälestiseks, tuletab meelde Eesti iseseisvuse taastamise aastaid, laulvat revolutsiooni. See raamatukogu on üks osa meie iseolemise ja isemõtle-mise loost. Kuidas aga suhestub Rahvusraamatukogu tänase maailmaga, tänase Eesti ühiskonnaga ja kuidas ta kõnetab tänaseid ja võiks kõnetada tulevasi põlvkondi – nendele küsimustele püüan siin vastuseid anda.

Eesti Rahvusraamatukogu on üks osa meie iseolemise ja isemõtle-mise loost.

Eestlased öeldakse olevat raamatu-rahvas. Seda ütlemist kinnitab näiteks fakt meie koduraamatukogude kohta. *The Guardian* avaldas tänavu 12. oktoobril artikli uuringust, millest selgub, et Eesti on maailmas koduse raamatariiuli poolest esikohal – keskmisel eestlasel on kodus 218 raamatut. Tabeli teisel kohal on norrakad 212 raamatuga ja Tšehhi elanikel on kodus 204 raamatut. Armastatud kirjanik ja semiootik Valdur Mikita on oma esseekogumikus *Lingvistiline mets* meie koduraamatukogudest mõtiskledes öelnud nõnda: *Õnneliku inimese prototüübiks võiks olla inimene, kes istub suveõhtul keset oma vanaema koduraamatukogu täiuslikku kaost, jalas katkise kannaga sokid, ja kes on oma mobiiltelefoni ära kaotanud.* Kuidas see võiks puutuda rahvusraamatukogusse? Ma arvan, et Mikita pakutud kujund õnneliku inimese prototüübist on teatud mõttes eeskujuks tänapäeva raamatukogu ruumi kujundamisel. Kuidas? Sellest kujundist kumab idee loomulikust, kodusest keskkonnast, kus inimene saab vabalt oma mõtetel rännata lasta. Mobiiltelefoni kujund viitab aga mürale. Mürarikka maailma vastukaaluks – müra võib teadupärast olla nii infona, helina, pildina kui valgusena – on väärtust omandamas müravabad alad. Olen veendunud, et just raamatukogu ruum peaks olema nende müravabade alade hulgas. Sellest lähtuvalt on ka Eesti Rahvusraamatukogu endale seadnud eesmärgi pakkuda inspireerivat raamatukoguruumi, mis omakorda annab ruumi uutele ideedele, loomingule.

Õnneliku inimese prototüübiks võiks olla inimene, kes istub suveõhtul keset oma vanaema koduraamatukogu täiuslikku kaost, jalas katkise kannaga sokid, ja kes on oma mobiiltelefoni ära kaotanud. Kuidas see võiks puutuda rahvusraamatukogusse? Ma arvan, et Mikita pakutud kujund õnneliku inimese prototüübist on teatud mõttes eeskujuks tänapäeva raamatukoguruumi kujundamisel. Kuidas? Sellest kujundist kumab idee loomulikust, kodusest keskkonnast, kus inimene saab vabalt oma mõtetel rännata lasta.

Ning just sellest teadmisest lähtudes oleme sõnastanud ka Eesti Rahvusraamatukogu visiooni järgmisteks aastateks – olla avatud, inspireeriva ja kaasava tegutsemiskeskonna kaudu uue põlvkonna raamatukogu ning raamatukogundusliku mõtte arendaja. Sõnal avatus on siinses kontekstis aga täiesti eriline tähendus. Avatus on raamatukogude põhiväärtusi, mis kannab endas raamatukogu kui institutsiooni missiooni avada kõigile võrdselt vaba juurdepääs informatsioonile. Samas on selle missiooni täitmisel võimalikud mitmed tõlgendused. Rahvusraamatukogude puhul on eksisteerinud näiteks dilemma kultuuripärandi pikaajalise säilitamise ja kogude kättesaadavaks tegemise vahel. Digitaalsel ajastul on seda vastuolu suurel määral vähendatud ja toodud samas välja füüsilise raamatukogu kui ruumi ning ruumi kui teenuse ümbermõtestamine. Selles ümbermõtestamise protsessis on paljude rahvusraamatukogude eeskujul ka Eesti Rahvus-

raamatukogu püüelnud üha suurema avatuse suunas.

Kümme aastat tagasi, kui Rahvusraamatukogu alustas pärast sõda ilmunud raamatute kojulaenutust, küsis ühe Eesti rahvaraamatukogu juht minu käest – kas hakkate nüüd rahvaraamatukogudega konkureerima? Mõtlesin toona, et see oli mõeldud vist etteheitekena. Täna võtan ma seda kui komplimenti, sest Rahvusraamatukogu on liikunud pikkade sammudega selles suunas, et teha oma kogud võimalikult hõlpsalt kättesaadavaks.

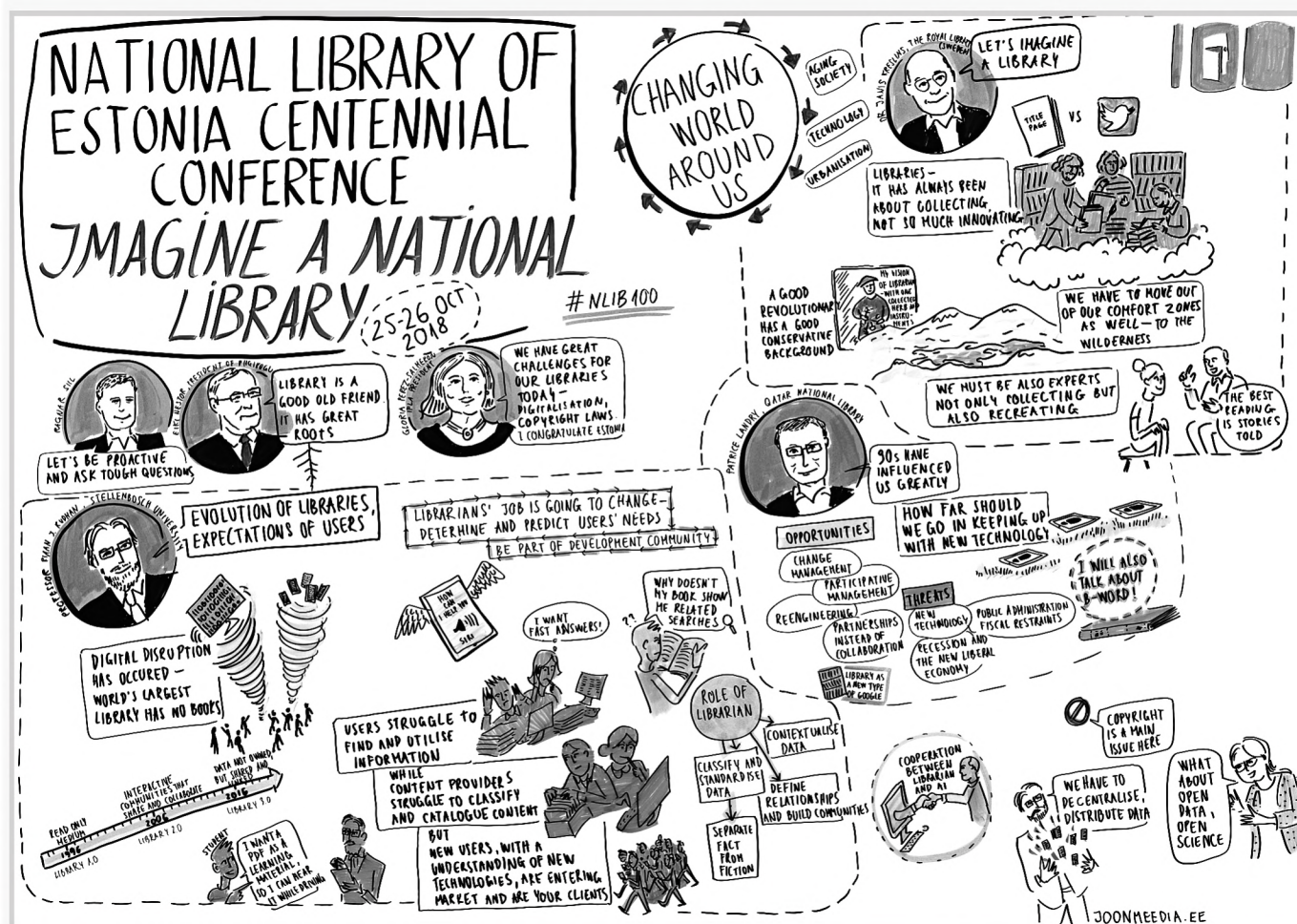
Kui vaadata, millises suunas raamatukogud arenevad, siis eri tüüpi raamatukogude piirjooned ei joonistu enam selliselt nagu mõnikümmend aastat tagasi. Raamatukogu kui institutsiooni roll ja ülesanded on üsna olulisel määral muutunud. Üha enam nähakse raamatukogus kogukondi loovat ja ühendavat jõudu. Eesti Rahvusraamatukogu vaatab tulevikku just võrgustikke hoidva ja loova pilguga, seda

EESTI
RAHVUS-
RAAMATU-
KOGU

Olla uue põlvkonna raamatukogu!

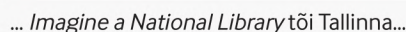
nii humanitaarraamatukoguna kui ka sotsiaalteaduste ja parlamendiraamatukoguna tegutsemise kontekstis. Erilisel kohal on partnerlus raamatukogudega ja mäluasutustega. Eesti raamatukogude jaoks oleme kujunemas keskeid teenuseid arendavaks asutuseks. Praegu on nendeks arendusteks e-väljaannete laenutuskeskond, digitaalarhiiv Eesti väljaannetele, raamatukogudevahelise laenu- tuse innovaatiline süsteem ning idee Eesti raamatukogude ühtsest infosüsteemist.

25. ja 26. oktoobril toimunud juubelikonverents...

Joonistus: Siiri Taimla / joonmeedia.ee

Joonistus: Siiri Taimla / joonmedia.ee

igaühel asja. Ja see kuvand on visa muutuma, nii paljude pingutuste kiuste. Üsna hästi illustreerib seda kuvandit ühe inimese reaktsioon seoses Rahvusraamatukogu hoone rekonstrueerimisega, mis järgmisel aastal alguse saab. Jutt käis ideest ehitada eraldi hoidlahoone väljapoole raamatukogu. See inimene küsis, et kui

Rahvusraamatukogu hoonesse ei jää enam hoidlaid, siis mis sinna üldse jääb?

Täna võib tõdeda, et raamatukogusse sisenemisel ei ole enam ei füüsilisi ega virtuaalseid barjääre. Tõsi küll, alles on jäänud seadustega reguleeritud tõkked ja barjäärid, nagu seda on näiteks autoriõiguse seadusega kaitstud

A black and white photograph of a middle-aged man with a receding hairline, wearing a dark suit, white shirt, and patterned tie. He is holding a microphone to his mouth and appears to be speaking. The background is a plain, light-colored wall.

Professor RENALDAS GUDAUSKAS,
Leedu Rahvusraamatukogu direktor

ANDRIS VILKS,
Läti Rahvusraamatukogu direktor

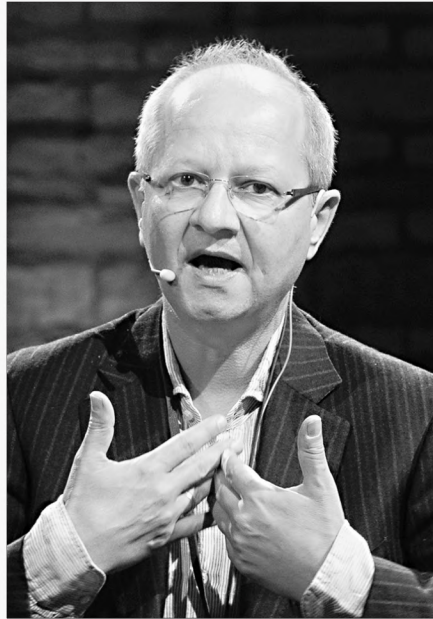

KATRI VÄNTTINEN,
Helsingi linna raamatukoguteenuste juht

HANS JANSEN,
Madalmaade Rahvusraamatukogu
strateegiaõunik

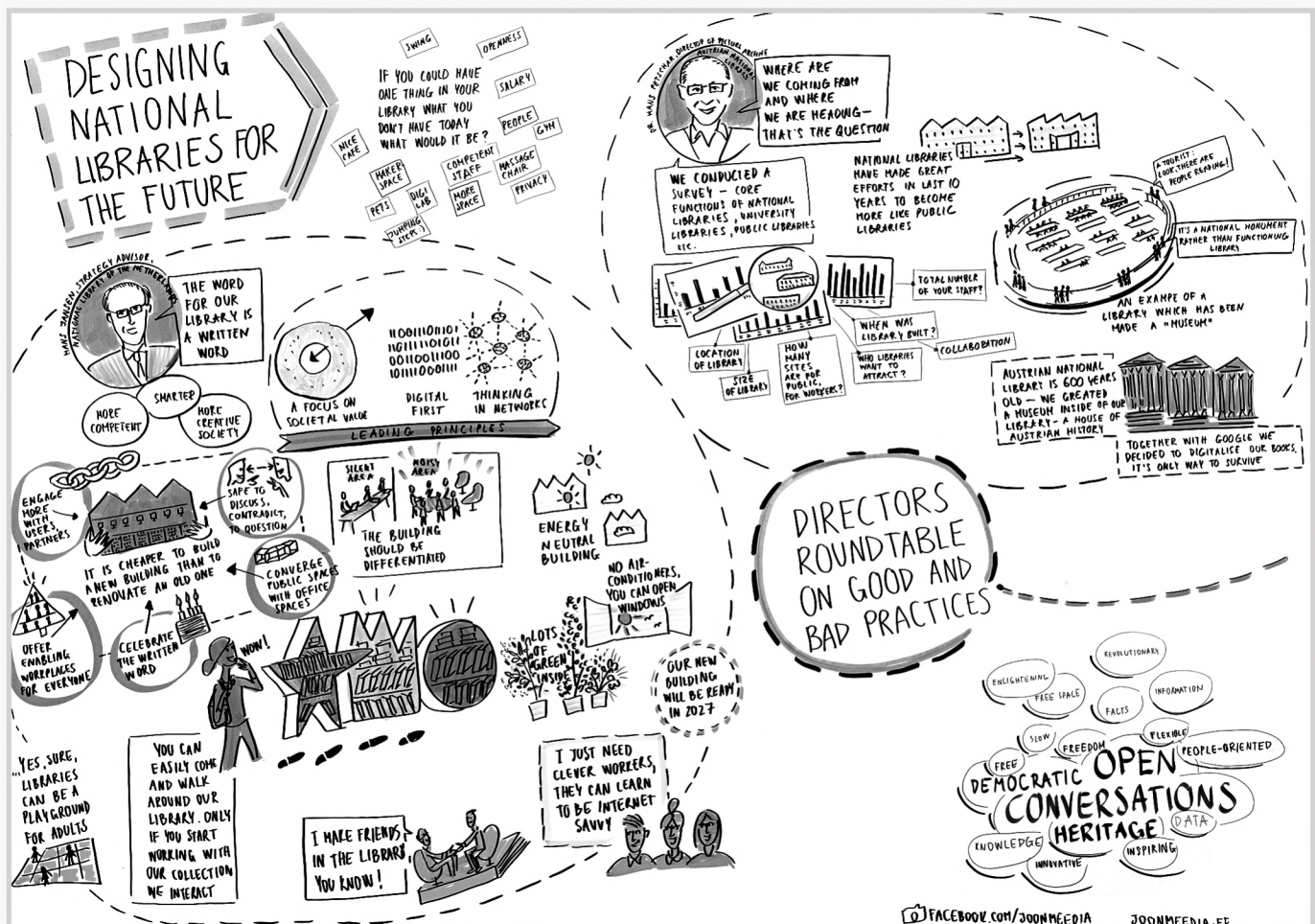

HANS PETSCHAR,
Austria Rahvusraamatukogu
pildiarhiivi direktor

ROLY KEATING,
Briti Raamatukogu direktor

Raamatukogude võimalus e-riigis on digipädeva raamatukoguhoidja kaudu aidata kodanikel kasutada e-valitsuse teenuseid ja toetada muud suhtlust e-riigiga. Nii avaandmete kasutamine kui ka digipädevuste õpetamine eeldavad raamatukogutöötajatelt uusi kompetentse.

FACEBOOK.COM/JOONMEDIA

JOONMEDIA.EE

Joonistus: Siiri Taimla / joonmedia.ee

juurdepääs e-raamatukogusse sisene-misel. Füüsilise raamatukogu ruum peab aga igati toetama avatust. Nii oleme selles vaimus püüdnud ümber kujundada meie raamatukogu hoone teatud alasid, mis aitaks kummutada eelkirjeldatud kuvandit Rahvusraamatukogust kui kinnisest asutusest. Ühe näitena võib tuua sissepääsu, mis võib paljudele üllatuseks osutuda otsustavaks takistuseks raamatukogusse sisenemisel. Selle maja külastajad küsisid varem tihti – kus algab siin majas raamatukogu? Teenuse-disaini meetodeid kasutades kujundasime raamatukogusse sisenemise ala ümber. Märksõnaga *avatuse* iseloomustatav tulemus on nüüd kõigile nähtav ja toimib hästi.

Nagu eelpool öeldud, seisab meil järgmistel aastatel ees suurepärane võimalus rekonstrueerida Eesti Rahvusraamatukogu hoonekompleks moodsaks, inspireerivaks kultuuri- ja hariduskeskuseks. Uue keskuse visioon on olla Eesti humanitaaria süda, mis koondab sarnaste funktsioonidega riigiasutuste teenindamise ühte keskusse. Tulevikus majutatakse siia hoonesse Rahvusarhiivi Tallinnas paiknevad osakonnad. See annab võimaluse pakkuda tekkiva sünergia baasilt uusi teenuseid, paremini ning kvaliteetsemalt teenindada seniseid sihtrühmi.

Suur muutus on toimunud meie mõtteviisis: Rahvusraamatukogu ei ole enam kogude keskne, mitte üksnes kultuuripärandi säilitamise missiooniga, vaid inimesekeskne, kliendikeskne. Meie eesmärgiks on teha kogud võimalikult kättesaadavaks, kõnetada oma lugejaid ning pakkuda raamatukoguruumi kaudu inspireerivat keskkonda. Mõtteviisi ja hoiakute muutmine on muutuste puhul kõige aeganõudvam ja raskem. Oleme Rahvusraamatukogus häälestunud ühisele arusaamisele, veendumusele, et meie tegevuste eesmärk on teenindada võimalikult parimal moel meie raamatukogu kasutajat. Väikese rahvuse kaasaegne rahvusraamatukogu peabki olema nagu kaasaegne rahvaraamatukogu – kogu rahva raamatukogu. See on koht, kust ammutada inspiratsiooni, kus luua, kus näidata loodut ja kus diskuteerida, pidada debatte.

Kommunikatsiooniekspert RAUL REBANE ja Tallinna Ülikooli professor MAREK TAMM

GUY BERTHIAUME, Kanada Rahvusarhiivi ja -raamatukogu direktor

PATRICE LANDRY, Katari Rahvusraamatukogu asedirektor ja pearaamatukoguhoidja

Dr JANIS KRESLINS Stockholmi Kuninglikust Raamatukogust ja professor RIAAN J. RUDMAN Stellenboschi Ülikoolist (LAV)

Go to www.menti.com and use the code 070707

Mentimeter

Questions and comments for Technology Talk

tools that help to analyse unstructured data?

Libraries are not buildings, physical locations only, today. I bet the youth on the street would have no difficulties in finding the NL website. Online resources are more and more important all the time, both metadata and the material it describes.

Just as an experiment, I asked young people in the street for directions to the National Library. They couldn't tell, being all bona fide 'Tallinners'....

how will national libraries retain their 'trust' brand? Particularly in context of the anti-establishment, anti-wealth movement and online environment.

accessible to libraries?

Is there a publicly accepted data governance framework that can be used by librarians?

Why do you need such a fancy building if you can be reached online?

27

Statistikaameti andmehalduse ekspert VEIKO BERENDSEN, MKM-i side ja riigi infosüsteemide asekanstler SIIM SIKKUT, Reformierakonna esinaine KAJA KALLAS ja moderaator RAIVO RUUSALEPP, RR-i arendusjuht

Konverentsi hingeks oli moderaator RAGNAR SIIL, Creativity Labi juhtivpartner.

E-riigi, e-valitsemise toetamine

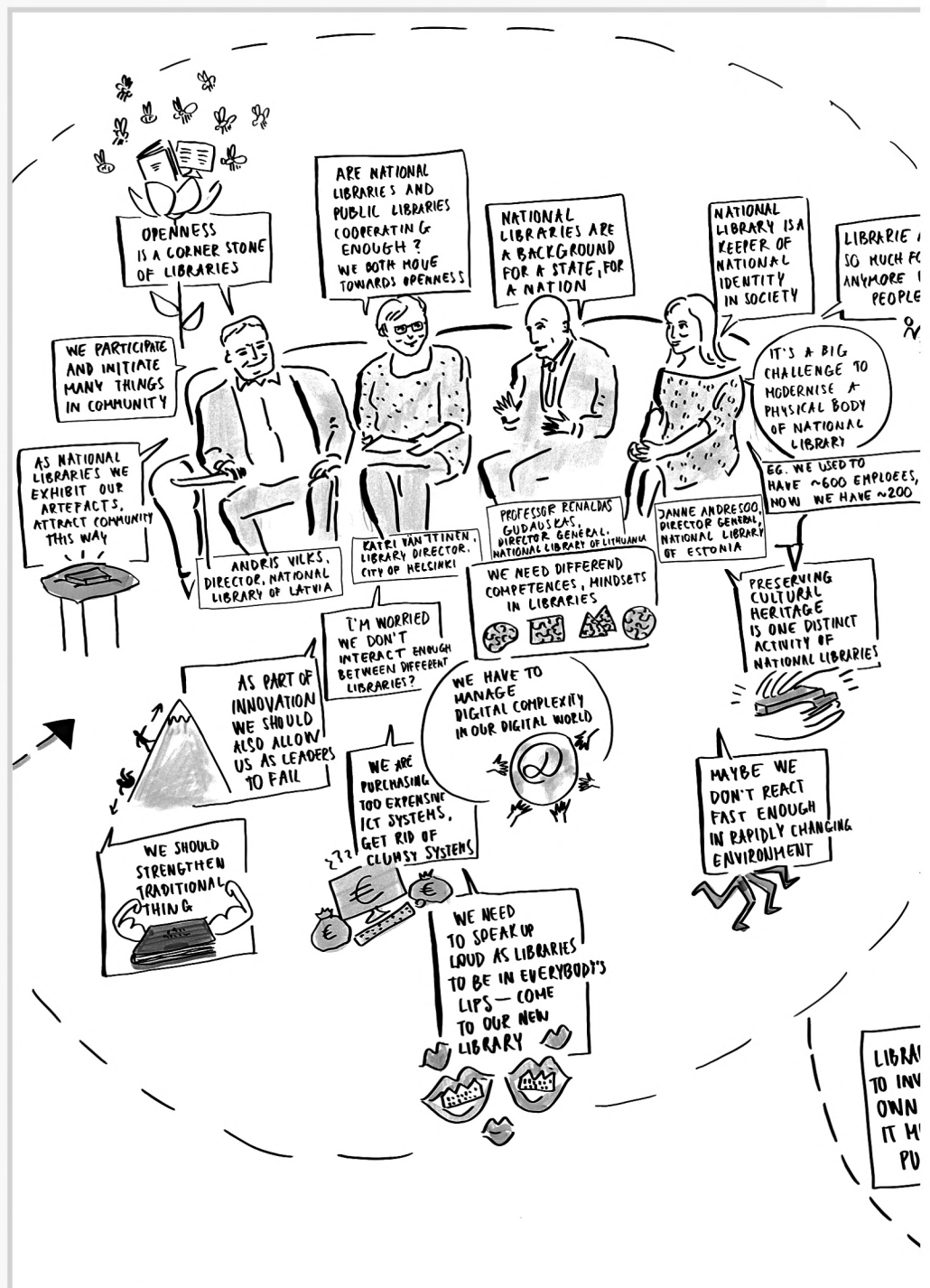
Kuigi füüsiline raamatukogu ja raamatukogu ruum on ajaproovile vastu pidanud väärtused, mille vajalikkuses ei kahelda, on raamatukogust saamas üha olulisem tugipunkt e-riigi kodanike jaoks.

Olgu siinkohal välja toodud, et ÜRO e-valitsemise arengu indeksis¹ saavutas Eesti 193 riigi seas 16. koha, tabeli esimeseks tuli Taani.

Tänapäeva teadusraamatukogu, sealhulgas rahvusraamatukogu kontekstis käsitletakse raamatukogu varasid mitte niivõrd kogudekeskselt, kuivõrd just andmetekeskselt. Eestis kehtib 2017. aastast säilituseksemplari seadus, mis teeb kirjastajatele kohustuslikuks saata ilmunud trükise algmaterjal Rahvusraamatukogule. Sel viisil kasvabki lisaks digiteeritud

kollektsoonidele ja veebiarhiivile andmete hulk Eesti Rahvusraamatukogu digitaalarhiivis. Raamatukogu digitaalse aineistu võimekus sõltub suutlikkusest pakkuda teenuseid nende andmete kättesaadavaks tegemisel ja töötlemisel. Praegu pakume suurt hulka digiainestust avaandmetena ning oleme arendamas digitaal-humanitaaria teenuseid. Samas tuleb tõdeda, et praegusel küpsusastmel võiks olulisemaks kasvada raamatukogu roll õpetada inimesi (ava)andmeid kasutama. Kui vaadelda näiteks

Eesti e-riiki, siis e-riik on teinud küll suure hulga andmeid avalikuks, aga kuidas neist aru saada ja kasu lõigata? Selles peitubki avastamata potentsiaal, mis seoses e-valitsemise teenustega viib omakorda raamatukogude olulise rollini – toetada kasutajat digipädevustega. Raamatukogude võimalus e-riigis on digipädeva raamatukoguhoidja kaudu aidata kodanikel kasutada e-valitsuse teenuseid ja toetada muud suhtlust e-riigiga. Mõlemad suunad, nii avaandmete kasutamine kui ka digipädevuste

Kuidas suhestuvad rahvusraamatukogud homse maailmaga ja kuidas nad kõnetavad tulevasi põlvkondi – nendele küsimustele otsiti konverentsil vastuseid.

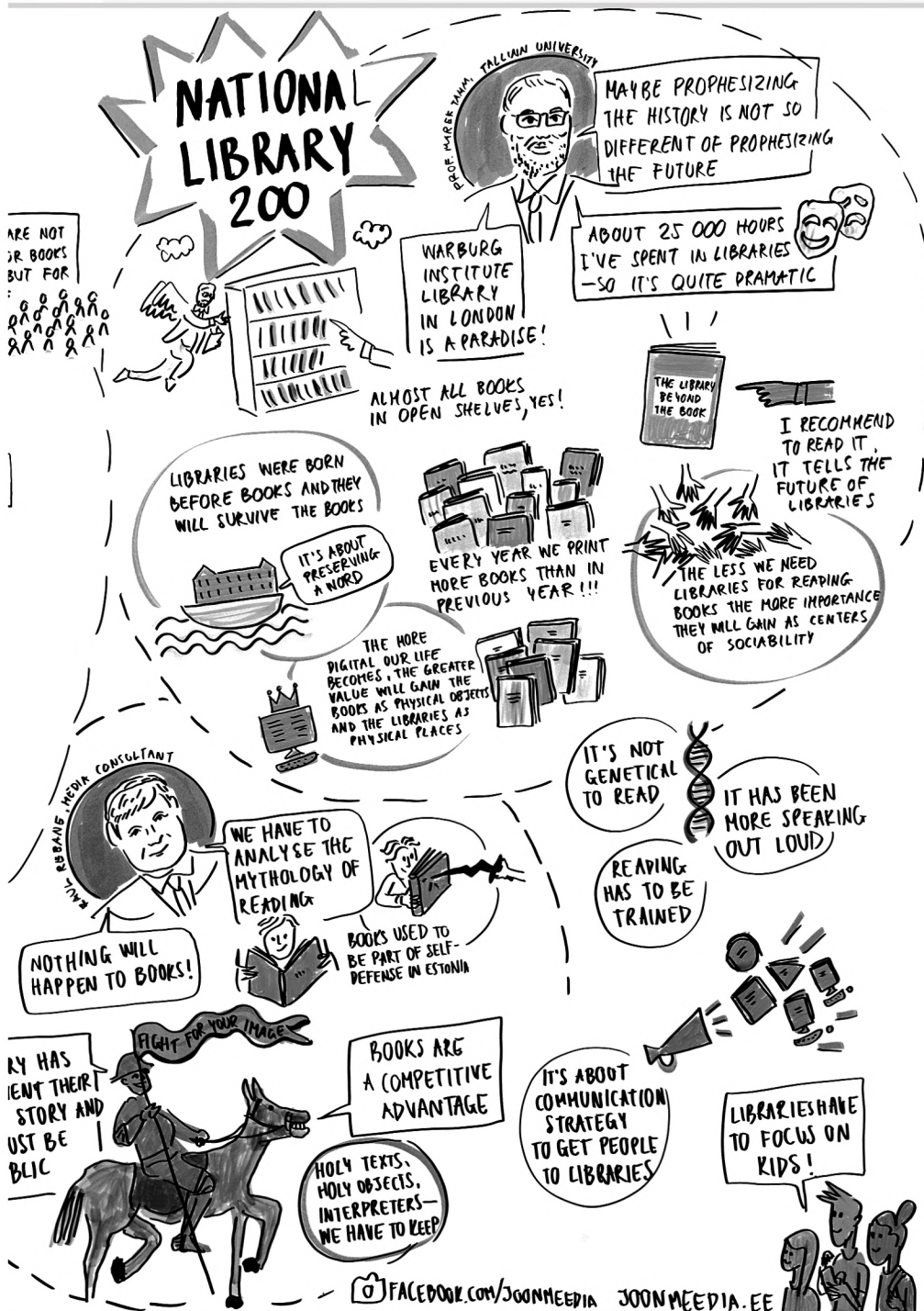
UN E-Government Survey 2018 / Department of Economic and Social Affairs. – New York : United Nations, 2018.

õpetamine eeldavad raamatukogu-töötajatelt uusi kompetentse, sealhulgas arusaamist sellest, kuidas e-riik toimib ja kuidas kasutaja seda kasutada tahab. Seega seisab raamatukogudel ees pidev töö raamatukogutöötajate digipädevuste arendamisel, et omakorda õpetada oma lugejaid, e-riigi kodanikke. Samuti on puuduvate digipädevuste taga kinni palju arenguvõimalusi andmete kasutamisel. Rahvusraamatukogul on suur võimalus selles vallas õppida ja oma teadmisi edasi anda.

Konverentsil osalejad olid aktiivsed.

Joonistus: Siiri Taimla / joonmedia.ee

Lõpetuseks

Rahvusraamatukogu viimaste aastate strateegiline fookus kannab nime *Kogu lugu* – see on sõnamäng, mis paneb meid mitte üksnes raamatuid koguma, vaid rääkima lugusid, oma kogude põhjal jutustama. See ülesanne on suure kaaluga ja ühtlasi tõsine väljakutse. Tegelikult me räägimegi sellest, kuidas Rahvusraamatukogu suudab kõnetada tänaseid ja uusi põlvkondi, jutustada tähendusrikkaid lugusid.

Rein Raud toob oma raamatus *Tähenduste keeris* välja, et iga uus teostajate põlvkond ei pea teadmist, oskusi, väärteid lihtsalt aktsepteerima – need peavad olema tähendusrikkad. Edasiandmise protsessis ehitatakse kultuuripraktikat pidevalt uuesti üles, isegi, kui seda teostatakse muutusteta.

Oma uue strateegia loomisel oleme kasutanud silla kujundit. Püüame olla sillaks teadmiste ja inimeste vahel. Sillaks, mille iga uus põlvkond uuesti ehitab ja mis iga põlvkond saab kõnekam, sisukam ja vastupidavam.

www.nlib.ee/et/content/juubelikonverents

EESTI
RAHVUS-
RAAMATU-
KOGU

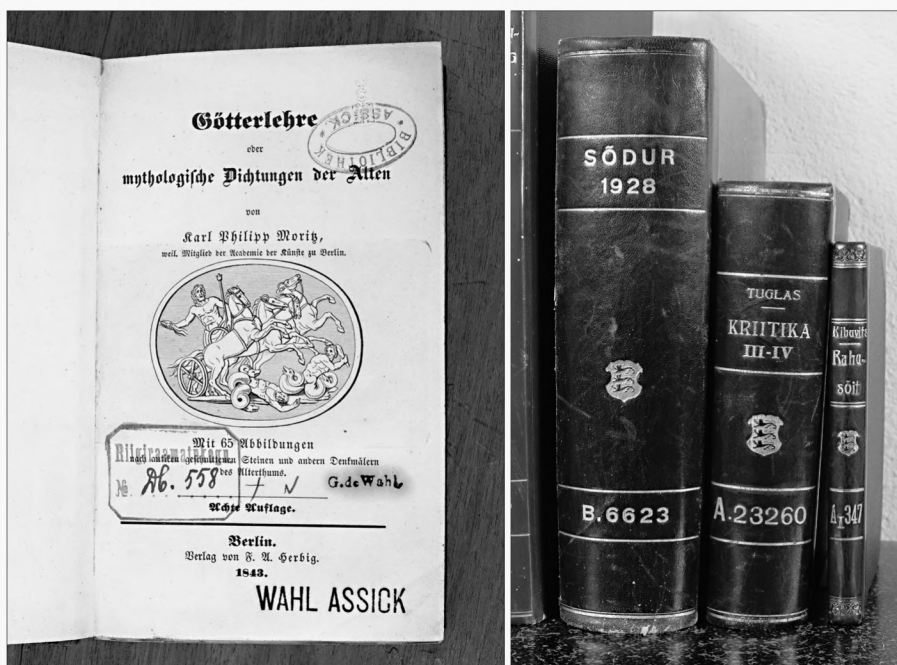
Tagasivaade Eesti Rahvusraamatukogu esimesele sajandile

Eesti Rahvusraamatukogu sündis 1918. aastal koos Eesti riigiga selle toimimiseks vajalikke trükiseid koguva ja vahendava institutsioonina. Kuid juba paar aastat hiljem tõdes Riigiraamatukogu esimene direktor Nikolai Päts asutuse rahvuskultuurilist mõõdet.

Piret Lotman, RR-i vanemteadur

Paraku ei toetanud direktor Pätsi visiooni ei Eesti raamatukogunduse hetke- seis ega riigi majanduslik olukord. Raha kokkuhoiu eesmärgil liideti Riigiraamatukogu 1924. aasta detsembris Riigiarhiiviga ning raamatukogu juhataja kaotas oma töökoha. Alus parlamendiraamatukogule oli aga loodud. Riigiraamatukogu oli ainuke aktuaalset juriidilist, majandus- ja ühiskonnateaduslikku kirjandust sihipäraselt komplekteeriv raamatukogu Eestis. Vajadusest sellise raamatukogu järele andis tunnistust haritlaste surve raamatukogu avamiseks laiemale lugejaskonnale.

Riigiraamatukogu komplekteeriti mitmekülgsest. Kõited paigutati nende kõrguse järgi. Fotod: Teet Malsroos

Võimalikuks sai see alles järgmisel kümnendil. Pöördepunktiks raamatukogu arengus oli esimese teadaoleva eestikeelse trükise 400. aastapäeva suurejooneline tähistamine. 1935. aastal olid Eesti ühiskonna tähelepanu keskmes raamat ja raamatukogu. Raamatuaasta eesmärgiks oli emakeelse kirjanduse väärtustamine ja sellele arvukama lugejaskonna leidmine. Seetõttu pöörati suuremat tähelepanu ja tehti rikkalikke raamatuannetusi eeskätt avalikele raamatukogudele, kuid pikemas perspektiivis mõjutas raamatuaasta ka teadusraamatukogude edasist kujunemist.

Ajaloolane Gottlieb Peter Ney kahetses ajakirjas Eesti Kool ilmunud artiklis *täielikuma teadusliku raamatukogu* puudumist pealinnas. Kõige rikkalikum humanitaarkirjanduse kogu oli Eestimaa Kirjanduse Seltsil, Riigiraamatukogu oli orienteeritud eeskätt õigus-, majandus- ja sotsiaalteaduslikule kirjandusele, teaduskirjandust komplekteeris ka Kaitseväge Steabi raamatukogu ja mingil määral Tallinna Keskraamatukogu. Kõik need erinevate komplekteerimispõhimõtete ning piiratud kasutajateringiga raamatukogud sisaldasid aga ka haritlaste laiemale ringile huvipakuvat kirjandust. Tallinnas veel ühe teadusraamatukogu asutamist ei pidanud Ney seetõttu mõttekaks, ka polnud tema arvates otstarbekas juba olemasolevate teadusraamatukogude ühendamine. Lahendust nägi ta siin

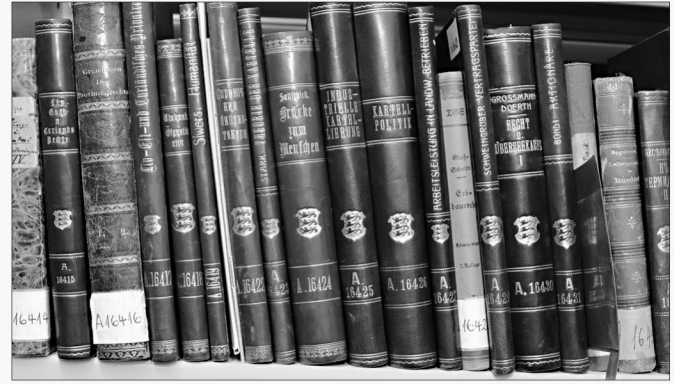
hoopis teadusraamatukogude tööd koordineeriva keskuse loomises ühe raamatukogu juurde. Kõige paremini sobis selleks tema arvates Riigiraamatukogu.

Kõnealune artikkel ilmus 1936. aasta augustis, sama aasta oktoobris alustas Ney juba tööd Riigiarhiivi ja Riigiraamatukogu juhatajana. Lühikese ajaga suutis ta viia raamatukogu töö täiesti uuele tasemele. Eestikeelset trükist säilitati nüüdsest arhiivkodus, peamiseks eesmärgiks seadis Ney aga keske teadusraamatukogu väljaarendamise. Eesti teadusraamatukogude vahelist koostööd hakkas koordineerima Teaduslike Raamatukogude Nõukogu, mille liikmeteks olid teadusraamatukogude esindajad ning juhatajaks Riigiraamatukogu direktor. 1938. aastal kinnitatud Riigiraamatukogu seadus fikseeris raamatukogu kohustused. Laiemale avalikkusele selgitas Ney neid oma programmilises artiklis *Mõtteid Riigiraamatukogu minevikust ja tulevikust*. Teiste Euroopa riikide kogemusi arvesse võttes pooldas ta teadusraamatukogude keskendumist kindlatele erialadele, kuid tingimusel, et raamatuid oleks võimalik vajadusel vastastikku laenutada. Riigiraamatukogu kompetentsi jäi ühiskonnateaduslik kirjandus kõige laiemas mõttes, hõlmates ka ajaloo-, geograafia- ja filosoofiakirjandust.² Raamatukogu ei täiendatud enam antud hetke vajadustest või võimalustest lähtudes, vaid Eesti ühiskonna huve ja tulevikuperspektiive silmas pidades.

Selle täiesti reaalselt teostatava kava katkestas Eesti okupeerimine 1940. aasta suvel. Riigiraamatukogu lahutati Riigiarhiivist, kuid iseseisvumist ei tähendanud see kaugeltki mitte. Nõukogude okupatsiooni esimesel aastal

¹ Gottlieb Ney. Meie teaduslikud raamatukogud. Eesti Kool, 1936, nr 6, lk 280-283.

² Gottlieb Ney. Mõtteid Riigiraamatukogu minevikust ja tulevikust. - Tallinn: Ühiselu, 1939, lk 1-4.

Riigiraamatukogu trükistele tehti palju pool- ja kogunahkköiteid.

Baltische Monatschrift nahkköites

sai raamatukogust keelatud, likvideeritud asutustelt konfiskeeritud ning Nõukogude Liidust saadetud venekeelsete raamatute ladu. Raamatukogu ajaloolised kogud siiski säilisid, need jäid alles ka kolm aastat väldanud Saksa okupatsiooni ajal, mille suurimaks erinevuseks võrreldes Nõukogude okupatsiooniga oli raamatukogu ideoloogilise rolli puudumine.

Smithsonian Institutioni kingitud väljaandeid

Eesti NSV Riiklik Raamatukogu

Raamatukogu ideoloogiline roll kerkis eriti jõuliselt esile pärast Eesti taasokupeerimist Nõukogude Liidu poolt, mil temast sai Eesti NSV Riiklik Raamatukogu. Raamatukogust sai Moskvast tulevaid suuniseid järgiv keskne rahvaraamatukogu kohustusega juhendada ja kontrollida kogu Eesti raamatukogude võrku. Nii raamatukogu kasutuskogude koostis, lugejate jaotamine erinevatesse kategooriatesse kui ka ideoloogilised kohustused peegeldasid Nõukogude Liidu sise- ja välispoliitikat antud ajahetkel. Linnas mitmel pool paiknevatesse hoidlatesse kanti sadu tuhandeid teistest raamatukogudest, koolidest, riigiasutustelt ning küüditatud, surnud või kodumaalt pagenud inimeste kodudest pärit raamatuid. Mingi osa sellest kirjandusest hävitati, kuid ka allesjäänud raamatud ei jõudnud lugejateni. Raamatukogu kasutuskogud moodustasid vaid tühise osa sinna koondatud kirjandusest. Läänemaaailma teaduskirjandus jäi raudse eesriide taha kuni okupatsiooni lõpuni, kuid seni keelatud eestikeelseid raamatuid hakati lugejaile 1950. aastate keskpaigast alates valikuliselt laenutama. Emakeelne raamat polnud pelgalt trükitud sõna, selle tähendus oli palju sügavam, see oli meie mälu, meie olemise põhi. Kild killu haaval hakati koguma nii eestikeelseid trükiseid kui ka teavet nende kohta. Rahvusbibliograafia koostamine ja emakeelse kirjavara sihipärane hankimine lähtus oma identiteedi säilitamise vajadusest, oli pelgupaik nõukogude tegelikkuse eest. Nii tekkis rahvusliku raamatuvaramu loomise idee Riiklikus Raamatukogus juba paarkümmend aastat enne Eesti taasiseseisvumist. Riikliku Raamatukogu vaatepunktist tundub seega rahvusraamatukogu staatuse saamine 1988. aastal täiesti loomulikuks.

Nagu ka parlamendiraamatukogu funktsiooni taastamine. Säilinud, kuigi kasutusest kõrvaldatud, olid isegi sõjaeelsele Riigiraamatukogule kuulunud trükised. Neil polnud üksnes sümboli väärtus, vaid neid kasutati Eesti Vabariigi kui sõjaeelse Eesti Vabariigi õigusjärglase seaduste

loomisel. Riigiraamatukogu järjepidevuse taastamist on hõlbustanud parlamendiraamatukogu kasutajate orienteeritus ennekõike värskete informatsioonile. Riigikogu, valitsusasutuste, juristide ja juristiks pürgijate infovajadusi täites on kasvanud parlamendiraamatukogu kogud ja nii ostetud kui ka parlamendiinfo keskuse koostatud andmebaasid, pidevas arengus on osutatud teenused. Rahvusraamatukogul on õnnestunud luua hästi toimiv parlamenditeenindus ja nõuetele vastav kaasaegne õiguskirjanduse kogu.

Rahvusraamatukogu rajamine oli palju keerulisem ülesanne. Traditsiooniline rahvusraamatukogu on rahvusriigi oluline institutsioon, mis sisaldab selle identiteeti kandvaid tekste, on rahvuse mälu. Emakeelse kirjaliku kultuuripärandi säilitamine on tema esmane ülesanne, kuid mitte ainus. Rahvusraamatukogu kui rahvusriigi elava mälu peamine eesmärk on omandada ja eritleda ühiskonna jaoks vajalikku informatsiooni – siit ka erinevus muuseumi või arhiiviga. Rahvusraamatukogu peab küll ammendama emakeelse kirjanduse, kuid valikuliselt koguma ka ümbritseva kultuuri ruumi, humanitaarvaldkonna aktuaalseid tekste. Sel põhimõttel on välja kujunenud Euroopa rahvusraamatu-

kogude traditsioon, seda nii kirjanduse kogude kui ka nende täiendamise meetodika poolest.

Eestis see traditsioon puudus. Kirjandusmuuseum ning Tartu Ülikooli raamatukogu kogusid küll emakeelseid trükiseid ning kõrgkoolide raamatukogud hankisid õppe- ja teadustööks vajalikku kirjandust, kuid üldhuvitavat humanitaar- ja sotsiaalteaduslikku kirjandust sihipäraselt vahendavat, kõigile avatud raamatukogu ei ole meil olnud.

Eeskuju Ameerikast

Eesti Rahvusraamatukogu esimene direktor Ivi Eenmaa võttis rahvusraamatukogu ülesehitamisel eeskuju Ameerika Ühendriikide Kongressi Raamatukogust, mis täitis ühtaegu nii parlamendi- kui ka rahvusraamatukogu ülesandeid. Eesti Rahvusraamatukogu ajalugu silmas pidades oli see loogiline, isegi paratamatu valik, sest parlamendiraamatukoguna meid 1918. aastal ju üldse loodi.

Rahvusraamatukoguna hakati juba paarkümmend aastat küpsenud rahvusliku raamatukogu ideed rahvusbibliograafia andmetele toetudes järjekindlalt ja asjatundlikult ellu viima. Eestikeelse kirjanduse arhiivkogu

Rahvusraamatukogu teatmesaal on raamatukogu süda.

polnud ammendav, aga oli olemas ja seda oli täiendatud juba okupatsiooniajal nii palju, kui neis oludes võimalik. Rahvusliku kirjanduspärandi kogumise ja säilitamisega on Rahvusraamatukogu hästi toime tulnud.

Tunduvalt raskem ülesanne oli ajakohase humanitaar- ja sotsiaalteadusliku kirjanduse kogu loomine. Okupatsioonist olid võtta üksnes muusika- ja kunstikirjanduse kogud. Kõrgkoolide teadusraamatukogud, eriti aga Teaduste Akadeemia raamatukogu olid selles valdkonnas palju kaalukamad. Nõukogude okupatsiooni ajal tekkinud tühikut on Rahvusraamatukogus püütud korvata Eesti taasiseseisvumisest alates. Lisaks raamatukogu eelarves selleks ette nähtud rahale kasutati välismaa abiprojekte ja lahkete annetajate abi, eriti alguskümnendil. Sel viisil kogutud heatasemeline kaasaegne teaduskirjandus andis lootust ühiskonna nõudmisi rahuldava humanitaarraamatukogu väljakujunemiseks.

Paraku ei olnud raamatukogu täiendamine nendest allikatest jätkusuutlik. Saatkondade töötajad ja prioriteetidid vahetusid, nende rajatud kogusid ei täiendatud enam ning raamatukogul endal puudusid selleks vahendid. Vaikselt kadusid omal ajal pidulikult

avatud eri riikide lugemissaalid, raamatud nende riicleilt rändasid põhi-kogusse või humanitaarsaali avariilite. Teistest kauem pidasid vastu Põhjamaade saalid, rikkaliku koguga prantsuse saal ja saksakeelse kirjanduse saalid. Tänapäevaks on neist elujõuline üksnes humanitaarsaali liidetud saksakeelse kirjanduse lugemisaal.

Humanitaar- ja sotsiaalteaduslikku kirjandust hangitakse raamatukogusse jätkuvalt, kuid kui välja arvata õigus- ja kunstikirjandus, puuduvad meil tänagi selgelt väljakujunenud ja sihipäraselt täiendatavad kogud. Põhjus ei peitu raamatukogu suutmatuses neid luua, vaid traditsiooni puudumises. Kuna Eestis pole kõigile lugejatele avatud teadusraamatukogu kunagi olnud, ei nähta ka vajadust selle piisavaks riiklikuks rahastamiseks. Ühelt poolt seetõttu, et Rahvusraamatukogu käsitatakse pelgalt kui emakeelse kirjanduse arhiivi ehk siis ladustatud mälu, mitte kui ühiskonna toimimiseks vajalikku funktsionaalset mälu.³ Teisalt väljendab see Eestis väljakujunenud suhtumist humanitaarkultuuri laiemalt. Kuid ka Tallinna haritlane ei tunne sel-

lisest raamatukogust enam teravat puudust, nii nagu näiteks kahe maailmasõja vahelisel ajal. Tänapäeva avatud maailmas ei ole teiste riikide teadusraamatukogud enam kättesaamatus kauguses, samuti on vajalikku erialakirjandust võimalik osta interneti kaudu või laenutada raamatukogudevahelise laenutuse teel. Võib ehk küsida, kas saime kauaialdatud rahvusraamatukogu liiga hilja; nii hilja, et seda polegi enam vaja? Piisab ehk emakeelse kirjavara arhiveerimisest?

Kindlasti mitte. Rahvusraamatukogu ei ole arhiiv. Lähtuvalt Eesti Rahvusraamatukogus välja kujunenud kogude täiendamispõhimõtetest on tegevuse kolmeks põhisuunaks parlamenditeenindus, rahvusteavikute kogumine ja säilitamine ning humanitaar- ja kunstide raamatukogu. Just viimase arendamisel on lähiaastate põhiorhk. Infotehnoloogia kiire areng on oluliselt avardanud teadusinfo hankimise võimalusi, muutnud raamatukogude tööprotsesse ja nende rolli ühiskonnas. Rahvusraamatukogu on olnud edukas elektrooniliseks teabevahetuseks keskkonna loomisel, ta vahendab ja loob ka ise lugejate tarbeks andmekogusid. Need on asendamatud nii info kiireks hankimiseks kui ka füüsiliselt kättesaamatute tekstide lugemiseks, ka humanitaarteadlastele. Kuid humanitaarteadlane ei tule toime ka trükiraamatuta. Mahukad monograafiad nõuavad süvenemist ja aega, paberil on neid hõlpsam läbi töötada. Uurimistulemused selles valdkonnas üldjuhul ei aegu, nagu ka paberil andmekandja ise.

Rahvusraamatukogust tänapäeva teadlaste nõudmistele vastava humanitaarraamatukogu loomine meenutab veidi Gottlieb Ney omaaegset eesmärki. Kuid stardipositsioon selleks on võrreldamatult parem. Eri-nevalt toonase Riigiraamatukogust on juba olemas avar ja lugejasõbralik hoone, ajakohane parlamendiraamatukogu, rahvusteaviku säilitamise keskus ning mis peamine, haritud ja uuendusmeelsed raamatukoguhoidjad.

³ Günther Stocker. Schrift, Wissen und Gedächtnis. Würzburg: Königshausen & Neumann, 1997, S. 76–79.

Kristel Veimann ja Janne Andresoo
Foto: Teet Malsroos

Uue strateegia neli fookust

Rahvusraamatukogu nõukogu kinnitas oktoobrikuus järgmise kolme aasta strateegia. Küsin peadirektor Janne Andresoolt ja teenuste juhilt Kristel Veimannilt, mis suunas aastaiks 2019–2021 mõeldud strateegia raamatukogu viib.

Mihkel Voldi intervjuu Janne Andresoo ja Kristel Veimanniga

Kõige sügavam teadmiste kogu RAHVUSRAAMATUKOGU OTSINGUPORTAAL

Digitaalsed tekstid kindlalt käes

Soovitame kasutada andmebaasi PRESSREADER - värsked uudised maailmast rohkem kui 800 ajalehest ja ajakirjast 80 riigist 40 keeles.

Akadeemiline ja erialane sisu kogu maailmast

Rahvusraamatukogu pole ainult kultuuri arhiiv. Siit leiad akadeemilist ja erialast materjali kogu maailmast.

Tasuta ligipääs tasulisele materjalile

Rahvusraamatukogu tellib ja omab suurt hulka tasulist materjali. Oma lugejaile oleme teinud ligipääsu sellele priiks. Logi sisse ja leiad rohkem.

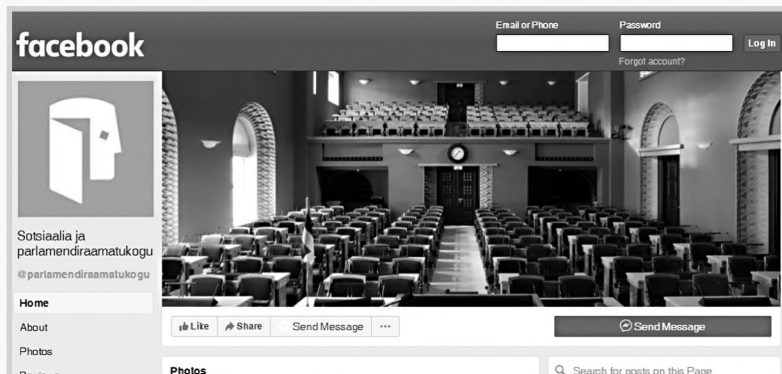
Kindlasti on meie eesmärk teha oma digitaalsed kogud võimalikult laialdaselt kättesaadavaks.

Värske strateegia esimeseks fookuseks on Rahvusraamatukogu kui Eesti humanitaaria keskus. Millele on selles valdkonnas kavas pühenduda?

Janne Andresoo: Kavas on jätkata seda, mida meil on aastakümnete jooksul tehtud: kasvatada-arendada meie humanitaariakogusid ja Eesti rahvusteavikute kogu. Eesti rahvusteavikute kollektiooni kasvatamine ja järjepidevus humanitaarteaduslike kogude kujundamisel on erakordselt olulised. Väga tähtis on, et oleks veelgi rohkem kasutajaid-tippspetsialiste, kes oleksid meile toeks kogude kujundamisel ja ka tutvustamisel. Selleks hoiamegi Rahvusraamatukoguga seotud humanitaarteadlaste ja loov- inimeste võrgustikku ning kindlasti püüame seda laiendada. Püüame nende kogude abil toetada ja rikastada Eesti haridust, teadust ja loomingut. Rõõm on tõdeda, et oleme saanud hariduskeskuseks, toetades nii taseme- ja täiendus- kui ka elukestvat õpet. Haridusalases koostöös seome end aga veelgi tihedamini õppeasutustega, pakume oma kogusid avavaid haridusprogramme ja õppekava rikastavaid tegevusi. Kindlasti on meie eesmärk teha oma digitaalsed kogud võimalikult laialdaselt kättesaadavaks, et meil talletatud Eesti kirjastõnale kui Euroopa kultuuripärandi osale oleks juurdepääs kogu maailmas. Selleks töötame koos akadeemiliste võrgustikega välja digitaalhumanitaaria lahendused, et vahendada oma pidevalt kasvavaid digitaalseid kollektioone ja pakkuda uusi teenuseid. Oluline on jätkata koostööd Eesti mäluasutustega ühiste digitaalsete teenuste arendamisel. Nii et meie eesmärk selle fookuse puhul on pakkuda eelkõige tuge teadmiste omandamiseks ja inspiratsiooni loominguks.

Meie eesmärk on teha oma digitaalsed kogud võimalikult laialdaselt kättesaadavaks, et meil talletatud Eesti kirjastõnale kui Euroopa kultuuripärandi osale oleks juurdepääs kogu maailmas.

Sotsiaalia ja parlamendiraamatukogu Facebookis

Strateegia teises fookuses keskendutakse Rahvusraamatukogule kui raamatukogude arendus- ja kompetentsikeskusele. Mida see fookus sisaldab?

Janne Andresoo:

Eesti Rahvusraamatukogu seaduses on kirja pandud, et oleme Eesti raamatukogudele arenduskeskuseks. Koostöös rahvaraamatukogudega tahame Eesti raamatukogud lähemale viia 21. sajandi raamatukogu visioonile. Selles visioonis on öeldud, et 21. sajandi raamatukogud on usaldusväärsed, mitmekülgsed, võrdseid võimalusi pakkuvad ja kasutajate vajadustest lähtuvad inspireerivad info- ja kultuurikeskused, mis käivad ajaga kaasas ja reageerivad paindlikult ühiskondlikele ja tehnoloogilistele muutustele. Rahvusraamatukogu on Eesti raamatukogudele partneriks, kes koordineerib uusi algatusi ja pakub keskeid teenuseid, sealhulgas e-laenutuskeskonna, digitaalarhiivi, Eesti ühtse raamatukogusüsteemi ja innovaatilise raamatukogudevahelise laenutussüsteemi väljaarendamise kaudu. Nende teenuste arendamisel kasutame teenusedisaini põhimõtteid, kaasame kasutajaid ja raamatukogusid. Rahvusraamatukogu on ka raamatukogundusliku mõtte arendajaks. Seetõttu peame oma missiooniks toetada raamatukogutöötajate arengut sellise kutse- ja täienduskoolituse abil, kus õppimisel on suurem osakaal digitaalsetel keskkondadel. Meie eesmärgiks on panna raamatud liikuma ja inimesed lugema, tehes raamatukogu kaudu raamatuni jõudmise võimalikult lihtsaks ja mugavaks. Nii et tahame siin olla kesksete raamatukoguteenuste eestvedajaks, jätkata Eesti raamatukoguteenuste arendamist innovaatilisteks ja kliendikeskseteks.

Strateegia kolmandaks fookuseks on Parlamendiraamatukogust riigiraamatukoguks. Mida plaanite selles valdkonnas saavutada?

Kristel Veimann:

Riigiraamatukoguna me sada aastat tagasi oma teed alustasimegi. Iseseisvuse taastamisest alates oleme taas parlamendiraamatukogu ülesandeid täitnud. Meil on kavas jätkuvalt arendada infoteenuseid Riigikogule, riigiasutustele ja ministeeriumidele riigivalitsemiseks ning õigusloomeks vajalike otsuste tegemise toetamiseks. Samuti pakume me laialdaselt kvaliteetseid infoteenuseid sotsiaalteaduste erialaraamatukoguna. Oluliseks peame institutsionaalsete koostööpartnerite ja klientide ringi laiendamist, pakkudes paindlikke ja kasutajale mugavaid teenuseid. Huvigruppide ja institutsionaalsete koostööpartnerite kaasamise abil loomegi Eesti riigi toimimiseks tarviliku teadmusbaasi. Püüame igati arendada innovaatilistel lahendustel põhinevaid digitaalseid teenuseid, mis aitavad informatsiooni hõlpsamalt selle vajajateni viia. Oluline on jätkata partneritega koostööd Eesti riigivalitsemise ja Riigikogu tegevuse ning parlamendiraamatukogu kui kõigile kasutajatele avatud sotsiaalteaduste erialaraamatukogu tutvustamisel.

Oluliseks peame institutsionaalsete koostööpartnerite ja klientide ringi laiendamist, pakkudes paindlikke ja kasutajale mugavaid teenuseid.

IV Viimane, neljas fookus on pealkirjastatud järgmiselt: Rahvusraamatukogu on meie kliendi soovide ennetamisele ja täitmisele suunatud organisatsioon. Mida see fookus endas kätkeb?

Kristel Veimann:

See tähendab, et lähtume raamatukogu arendamisel vajadusest tunnetada, osata ette näha ja täita kliendi soov. Selleks aga on kiirelt muutuv välis- ja tehnoloogilises keskkonnas vaja pideva analüüsi tulemustel põhinevat paindlikkust. Meie personalipoliitika lähtub organisatsiooni väärtustest. Püüame igati, et meie organisatsioonikultuur oleks jätkuvalt teadmisi ja õppimist väärtustav ning hooliv. Me väärtustame oma töötajaid, panustame nende erialasesse arengusse ja ehitame üles vastastikku lugupidavat suhtumist. Inimeste juhtimises väärtustame lisaks väga heale erialasele ettevalmistusele senisest rohkem meie töötajate suunatust eestvedamisele ja koostööle, võimet näha Rahvusraamatukogu erinevate tegevusvaldkondade vahelisi lõimumisvõimalusi, soovi õppida-areneeda. Rahvusraamatukogu juhtimissüsteem on teenusepõhine. Oma teenuste arendamisel lähtume kliendi soovidest, meie töötajate erialastest teadmistest, parimast rahvusvahelisest eeskujust. Oleme orienteeritud tegevuse eesmärgipärasuse, efektiivsuse ja kliendikesksuse saavutamisele hoidmisele. Lähiaastate suur eesmärk on arendada Rahvusraamatukogu hoonekompleks nüüdisaegseks kultuuri- ja hariduskeskuseks, mis toimiks hästi nii sisult kui ka vormilt. Tahame, et kultuurimälestisena oleks see hoone hoitud ja rekonstrueerimisel senisest paremini ka ümbritseva linnaruumiga seotud. Soovime, et sellest saaks Eesti humanitaaria süda, mis muuhulgas koondaks sarnaste funktsioonidega riigiasutuste teeninduse ühte keskusse. See annaks võimaluse pakkuda nende sünergia kaudu uusi teenuseid, paremini teenindada sihtrühmi. Samuti tagaks see Rahvusraamatukogu hoone ja personali paindliku, loomingulise ja tõhusa toimimise.

Juubelilgalal toimus kantaadi esiettekanne.

„Vaata, misuke ilus ilm!”

sõnad: Paul-Eerik Rummo

viis: Pärt Uusberg

*Kui Arno isaga koolimajja jõudis,
olid tunnid juba alanud.*

*Kooliõpetaja käskis Arnot hoolas
ja korralik olla. Siis andis kooli-
õpetaja talle raamatust midagi
kirjutada ja Arnol ei olnud nüüd
enam aega muu peale mõtelda.*

*Ta võttis tahvli ja hakkas
kirjutama...*

Kirjutama, kirjutama,

Hakkas, hakkas kirjutama...

*Pea suu
lahti, kui sajab...*

*Pea suu
lahti, kui sajab*

*Pea suu
lahti kui sajab*

	a	b	c	d	e	f
g	h		i	j		
k	l		m	n		
o		p	q			
	r	s	t			
u		v				
	õ		ä			
	ö					
	ü					

Teele: „No mis sa veel ootad?”

Arno: „Ma vaatan... Jõgi seal...”

*Teele: „No mis siis? Kas sa jõge
põle enne näinud?”*

Arno: „Jah... Ma ei tea... Kodu...”

Teele: „Mis sul on kodu?”

*Arno: „Lilled... Heinamaa... Päikese-
paiste... Vaata, misuke ilus ilm!”*

Vaata, misuke ilus ilm!

Vaata, misuke ilus ilm!

Vaata, misuke ilus ilm!

MIS on sind Rahvusraamatu- kogus töötades õnnelikuks teinud?

Mõtteid jagavad teenindusosakonna juhataja **Külli Solo**, metaandmete peaspetsialist **Jane Makke**, kogude arenduse osakonna juhataja **Kairi Felt**, sotsiaalia ja parlamendi-raamatukogu juhataja **Karmen Linask** ning humanitaaria ja kunstide raamatukogu juhataja **Katre Riisalu**.

Külli Solo: Tegelikult mitte mis, vaid kes... Minu inimesed – minu head kolleegid ning raamatukogu kasutajad teevad selle suure paekivise maja huvitava, soojaks, lõbusaks ja targaks. Me oleme nagu perekond – siin on omad mured ja rõõmud, mida me jagame. Mulle väga meeldib liikuda ja ma ei suudaks kunagi töötada väikeses kontoris. Rahvusraamatukogu on kümme korrust ja liikumisruumi – kui arvuti taga töötamisest väsin, käin ringi, suhtlen, vaatan, kuidas maja kui mesilastaru elab. Nüüd keegi küsib, et kuidas ma saan niisama ringi käia? Ülioluline on ka paindlikkus ja vabadus, mida Rahvusraamatukogu pakub. Kindlasti on mind siin nii kaua hoidnud ka väljakutsed. Rahvusraamatukogu on pidevas muutumises. Olen kahekümne ühe siin töötatud aasta jooksul saanud osa teatme- ja infoanalüüsi keskuse muutumisest parlamendiinfo keskuseks ja tänaseks juba sotsiaalia ja parlamendiraamatukoguks ning osakonnajuhatajana laenuosakonna muutumisest teenindusosakonnaks. Olen ise saanud vanembibliograafist infospetsialistiks, juhtivaks spetsialistiks, e-teenuste peaspetsialistiks ning seejärel osakonna juhatajaks. Väljakutsed ja võimalused saada targemaks on kogu aeg käeulatuses ja hoiavad värskena ning head kolleegid, keda kohtan koosolekutel, koridoris, sünnipäevadel ja jõulupeol, teevad õnnelikuks.

Jane Makke: Selgub, et õnnelikuks olemiseks polegi vaja teab kui palju – piisab headest kolleegidest ja põnevast tööst. Ja meil on tõesti vaimustavad kolleegid, tugev ja lojaalne meeskond, kellega võib julgelt minna luurele, teades, et sind ei jäeta hätta. Siia on kogunenud inimesed, kellega on võimalik liigutada mägesid, isegi kui selleks tuleb teha palju tööd ja näha vaeva, süüa ära terve puud – või mitu – soola ja pidada lõpmatus koguses tuliseid koosolekuid. Ent sugugi väheoluline ei ole seegi, et need inimesed oskavad ka vaba aega üheskoos väga mõnusasti veeta. Lisaks on mul väga vedanud oma tööga – olen saanud sukelduda teemadesse, mis mind köidavad ja inspireerivad, pakuvad rohkelt õppimis- ja arenemisvõimalusi, mida teistegagi jagada.

Kairi Felt: Olen Rahvusraamatukogus töötanud päris pikka aega. Neisse aastatesse mahub palju erinevaid hetki ja tundeid. Õnnelikuks on mind teinud vastuvõetud väljakutsed ja nendega hakkamasaamine, keerulistele olukordadele lihtsate lahenduste leidmine, uute põnevate sihtide seadmine ja kohalejõudmine. Kõige õnnelikumaks aga teevad mind selle maja inimesed.

Uskuge, siin töötavad imelised inimesed!

Karmen Linask: Rahvusraamatukogus töötades olen õnnelik, kui mind ümbritsevad töökad ja inspireerivad kolleegid, kes on tulvil ideedest, mida üheskoos teostada. Õnnelikuks teeb mitmekesine töö ja võimalus osaleda põnevates uutes projektides; et kõik muutub ja igav ei hakka. Ja et ikka nalja saab ka...

Katre Riisalu: Keskkooli lõpetamisel elukutset valides ei osanud ma küll arvata, et kolmkümmend viis aastat hiljem võin kerge südamega öelda – olen õnnelik, et olen raamatukoguhoidja. Mind sütitavad uued projektid ja võimalused. Vabadus teha asju omal viisil, loomulikult kooskõlas Rahvusraamatukogu väärtustega. Võimalus töö kaudu areneda. Õnnelikuks teevad mind positiivne tagasiside ja võimalus teha uusi asju. See loob minu jaoks tööd tehes hea tunde. Motiveerivad suured ja väikesed väljakutsed. Armastan inimesi, mulle meeldib neist aru saada, neid kuulata ja võimalusel aidata probleemidele lahendusi leida. Meeskond, kuhu kuulun ja meeskonna meelsus asjade ära tegemisel. Olen õppinud õppima ja mõtlema ja pingutama. Ja see teebki mind Rahvusraamatukogu õnnelikuks.

Juubelilgalal musitseeris tantsuks
The New Murphy Band.
Fotod: Teet Malsroos

Urve Sildre ja Sirje Lusmägi. Fotod: Teet Malsroos

Rahvusraamatukogu kolmest pärlist – Taska *Kalevipojast*, Kippiku köidetest ja Metsiku kogust

Mihkel Voldi intervjuu
Sirje Lusmäe ja Urve Sildrega

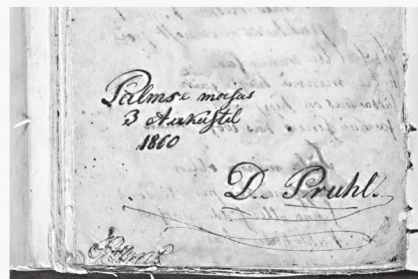
Palusin headel kolleegidel, vanaraamatu spetsialistidel **Sirje Lusmäel** ja **Urve Sildrel** iseloomustada Rahvusraamatukogu kolme pärlist, mida säilitatakse arhiivkogu ja haruldaste raamatute kogu hoidlasis. Nendeks on köitemeister Peeter Kippiku juugendstiilis köited, Eduard Taska köidetud rahvuseepos *Kalevipoeg* ja Lääne-Virumaalt leitud Metsiku kogu. Vaadakem neid kolme nüüd lähemalt.

Rahvusraamatukogu tunneb uhkust Metsiku kogu säilitamise üle. Milles seisneb selle kogu unikaalsus?

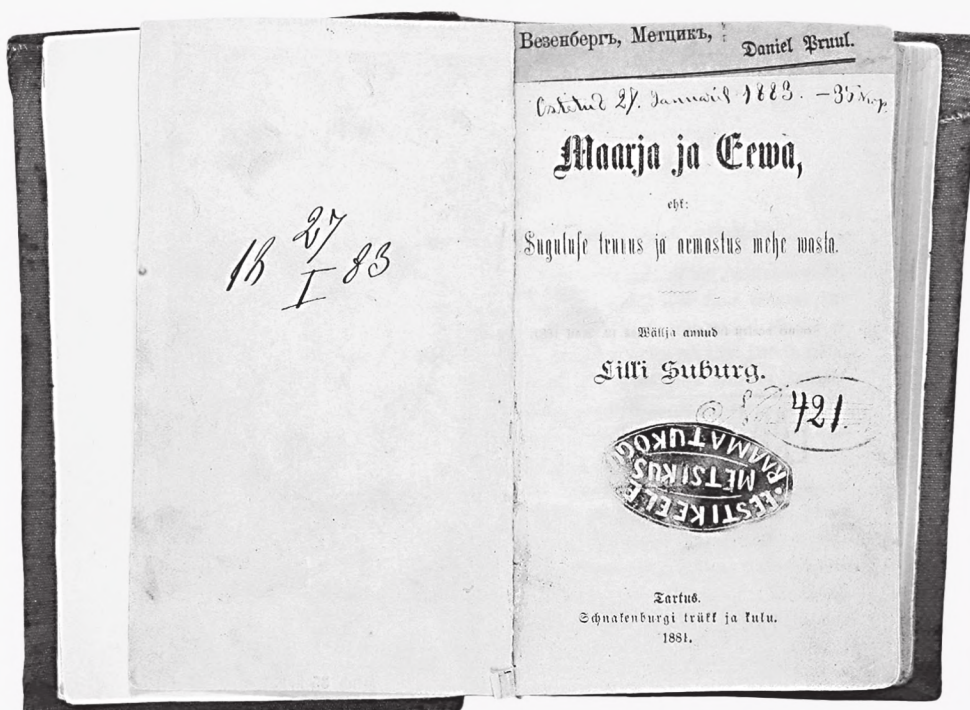
Sirje Lusmägi:

Metsiku kogu osteti Rahvusraamatukogule 1966. aastal. Tollal oli komplekteerijatel kombeks korraldada ekspeditsioone mööda Eestit, otsimaks vanu ja haruldasi raamatuid. Niisugusel uurimisretkel Lääne-Virumaal leiti ühes Villandi küla talus suur, mitme sugupõlve jooksul kogutud raamatukogu, mida omanikud olid nõus

D. Pruul

Danel Pruuli allkirja ja käekirja näited

Metsiku laenuraamatukogu tempel

Metsiku kogusse kuuluv
Lilli Suburgi (1841–1923)
Maarja ja Eeva 1882. aastast

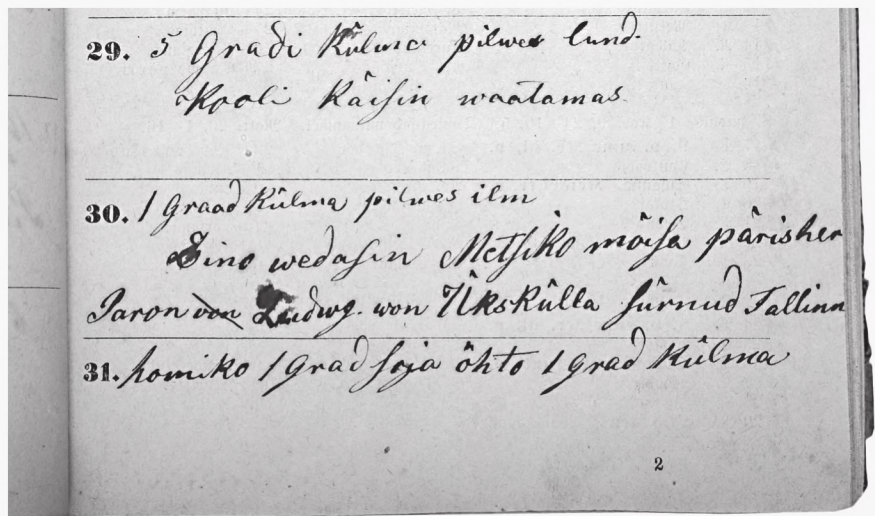

tervikuna müüma. Lisaks raamatutele osteti fotoalbumeid, dokumente ja pereliikmete käsikirju – päevikuid, kirjanduslikke katsetusi, rahvajuttude ja kõnede üleskirjutusi jmt. Kokku 2365 ühikut trükiseid ja käsikirju võeti arvele 1971. aastal arhiivkogu alla kuuluva memoriaalkoguna, kokkuleppe- lise nimega Metsiku kogu.

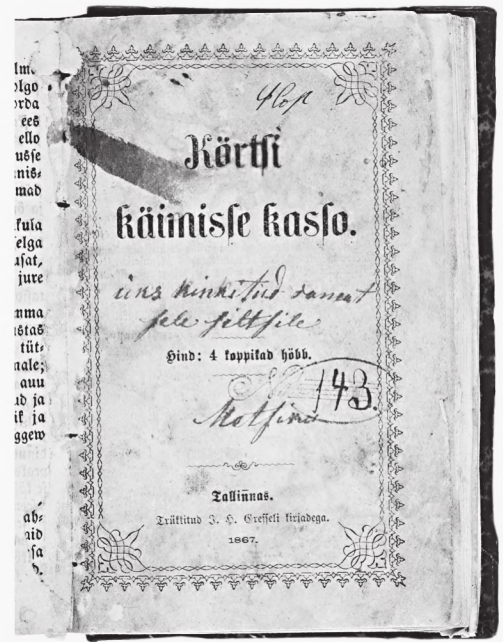
Kogu oli kuulunud perekond Pruulile ja koosnes mitmest kihist. Ligi kolmandiku sellest moodustas aastail 1872–1889 tegutsenud **Metsiku Õppija Seltsi raamatukogu, üks esimesi eesti talupoegade laenuraamatukogusid.** Selts loodi ümbruskonna ärksamate talupoegade ja külaharitlaste algatusel ja laenuraamatukogu pidamine oligi selle esmaülesanne. Laenuraamatukogu rajades olid asutajameestel kindlad eesmärgid, mis ka protokollis kirja pandi: ... saab ostetud, esiteks: sündinud asjade ja juttoramatuid. Kui seltsi jõud annab; siis Koli ja ka keik waimolikkud ramatud... Neist suunistest lähtudes hangiti Metsiku kogusse eelkõige ilukirjandust, eriti eesti autorite töid. Seetõttu võib sealt leida kimbukese 1860–80ndate esitrükke, mõnelt autorilt on esindatud pea kogu looming.

Raamatukogu asus Danel Pruuli talus.

Katkend Danel Pruuli päevikust

Aastail 1872–1889 tegutsenud Metsiku Õppija Seltsi raamatukogu oli üks esimesi eesti talupoegade asutatud laenuraamatukogusid.

Perekonnapea Danel Pruul oli seltsi president.

Perekonnapea Danel Pruul (1840–1912) oli seltsi president ja raamatukogu asus tema talus. Protokolliraamatutes on kirjas, et 18 tegevusaasta jooksul hangiti 678 raamatut, nende kuuluvust tähistas tempel *Eestikeele Raamatukogu Metsikus*. Pärast laenuraamatukogu tegevuse soikumist 1889. aastal jäid raamatud Pruulide perekonda, kus neile endise hoolega lisa hangiti, valdavalt ikkagi ilukirjandust, aga ka vaimulikke raamatuid, ajalugu ja muud üldhuvitavat.

Metsiku kogu raamatute tunnusmärgiks on saanud nende köiteservade erksavärviline kujundus.

Pärast Daneli surma tegeles raamatukoguga peamiselt tema vanem, bibliofiili kalduvustega poeg Hans Pruul (1875–1948), kes hankis juurde nii uuemaid kui ka vanemaid raamatuid ja koostas ka kataloogi. Hansu peres omandas raamatukogu tänapäevalgi huvi pakkuva kujunduse: kasutütar Agnes kaunistas kasuisa köidetud raamatute plokilõiked kirevate ornamentidega.

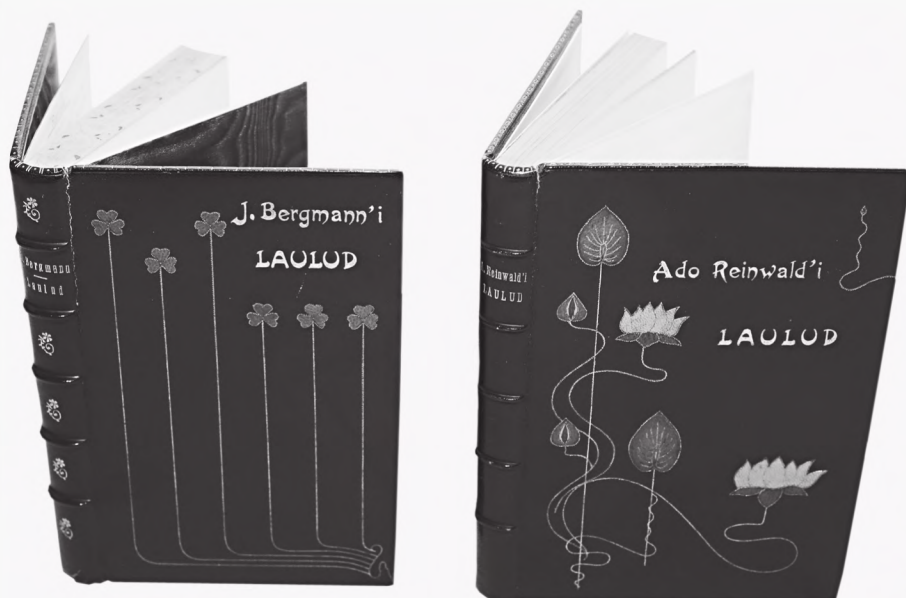

Metsiku kogusse osteti ka käsikirju.

Danel Pruul Võsu Kaubatarvitajate Ühisuse ees

Peeter Kippiku juugendstiilis köited

Peterburi oli möödunud sajandi algul keskus, kus kujunesid küpseks meistriteks seitse eestlasest köitjat. Üks neist oli Peeter Kippik (1840–1925). Mida on temast teada ja kui palju on tema loomingut Rahvusraamatukogus?

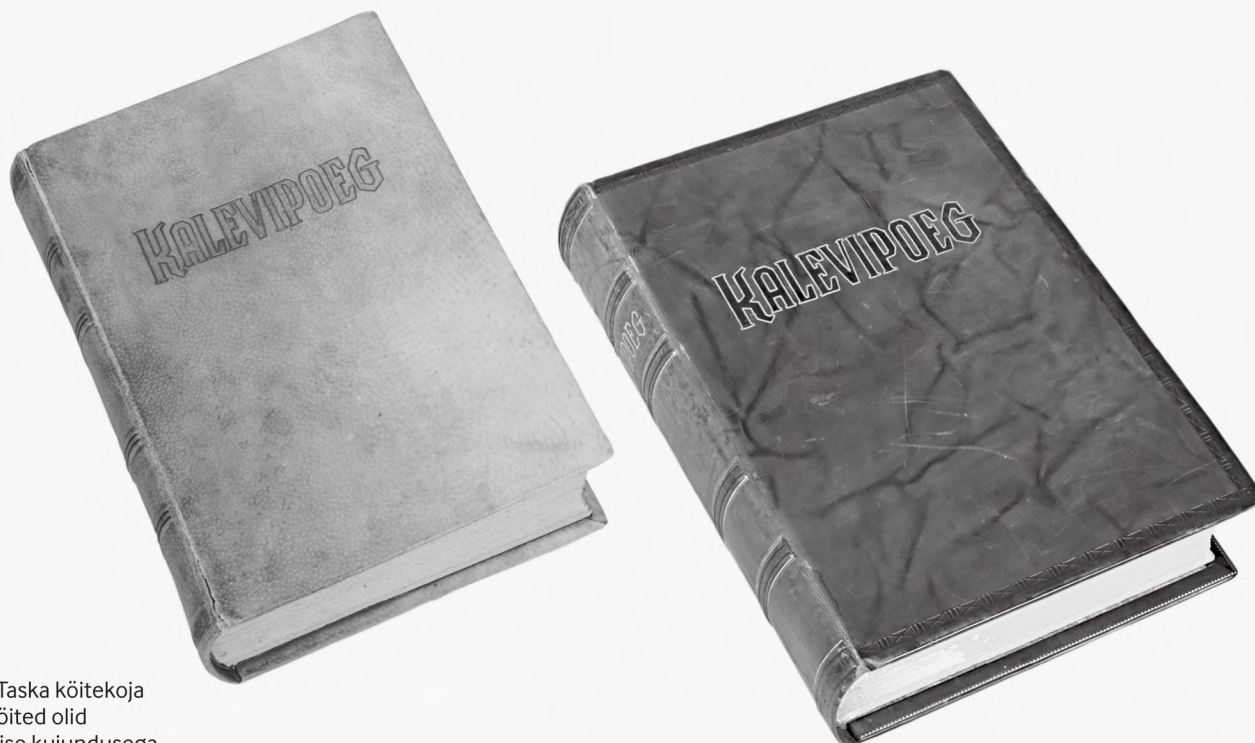
Urve Sildre:

Eesti esimeste köitemeistrite loomingu on säilinud väga vähe. Peeter Kippikult on Rahvusraamatukogu haruldaste raamatute kogus talle kaks juugendstiilis köidet. Need ainsad teadaolevad P. Kippiku köited on valmistatud eesti autorite luulekogudele – Jaan Bergmanni *Laulud* (1901) ja Ado Reinvaldi *Laulud* (1904).

Luksuslikud tumerohelised marokkäänköited paistavad silma filigraanse teostuse poolest, kasutatud on intarsiat ja käsikuldamist. Mõlemad tööd on kaunistatud juugendlike õie- ja lehemotiividega. J. Bergmanni luuleraamatu esikaanel näeme pikavarrelisi ristikeinalehti, A. Reinvaldi teos on ehitud vesiroosidega. Mõlema köite siseküljed on kaetud muareesiidiga, ühel rohelise, teisel valgega. Raamatute lõiked on kullatud, Bergmanni raamatu plokiserva ehib ka koloreeritud taimornament.

Andmed Peeter Kippiku kohta on üsna puudulikud. Ta töötas 19. sajandi lõpus Tartus Heinrich Laakmanni köitekojas. 1905. aastal esines P. Kippik oma köidetega Tartus Eesti Põllumeeste Seltsi korraldatud näitusel ning sai väljapaneku eest auhinna. 20. sajandi alguses siirdus ta tööle Peterburi, tõusis seal Otto Kirchneri kartonaaživabrikus tsehhijuhatajaks ning rajas 1911 oma köitekoja, mis tegutses 1918. aastani.

Köitemeistri elu ja tegevust enim uurinud nahakunstnik Endel Valk-Falk arvab tema tööd tarbekunsti tippude hulka. Kunstiteadlase Inge Tederi hinnang on samuti tunnustav: *Tema köited väärivad tähelepanu kui esimesed eesti rahvuslikele kirjandusteostele valmistatud unikaalköited.*

Eduard Taska köitekoja luksusköited olid lakoonilise kujundusega.

Eesti raamatu aasta on riiklik üritus, mille eesmärk on väärtustada eesti raamatut ja propageerida ühiskonnas raamatukultuuri. Esmakordselt korraldati see 24. veebruarist 1935 kuni 24. veebruarini 1936 Eesti Kirjanduse Seltsi algatusel ning ajendatuna Wanradti ja Koelli katekismuse ilmumise 400. aastapäevast. Millist tähelepanu pälvis sellel kampaania-aastal Eduard Taska köidetud rahvuseepos *Kalevipoeg*?

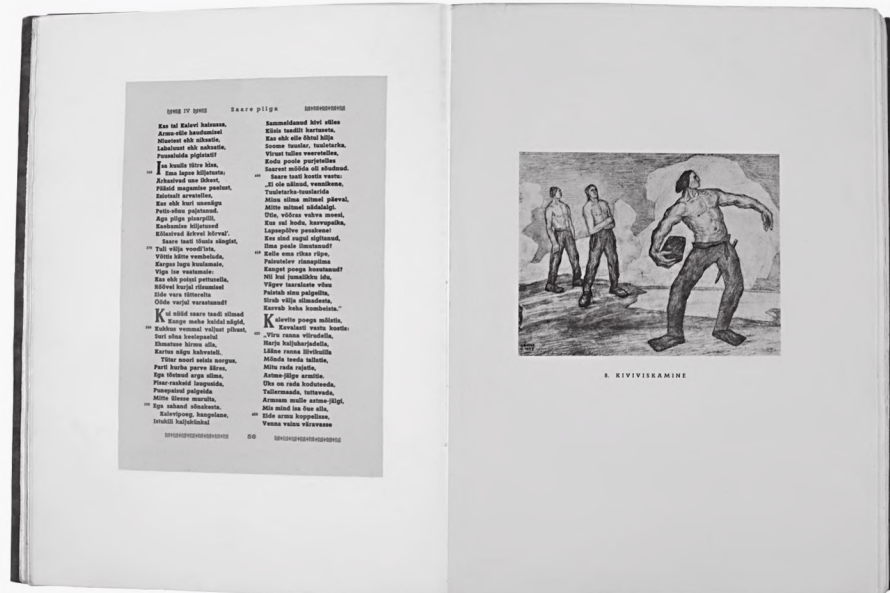

Urve Sildre:

Raamatuaasta üheks suursündmuseks kujunes Friedrich Reinhold Kreutzwaldi (1803–1882) *Kalevipoja* uue, redigeeritud ja illustreeritud väljaande ilmumine. Rahvuseepose esimene illustreeritud väljaanne sisaldas 21 Kristjan Raua (1865–1943) sõejoonist ja arvukalt puugravüüris päisliiste, vinjette ning initsiaale Hando Mugastolt (1907–1937). Eepos ilmus kahes variandis: 1935 trükiti põhiosa tiraažist (9500 eksemplari), järgmise aasta algul anti paremal paberil välja 850 suurekaustalist, numereeritud ja kunstnike signeeritud luksuseksemplari. Eriti imposantsed näevad välja luksusvariandi esimesed 45 eksemplari, mis trükiti paksule joonistuspaperile.

Eesti raamatu juubeliaasta tähtteose köitmine usaldati Eduard Taskale (1890–1942), tunnustatud nahakunstnikule ja edukale ettevõtjale. Ligemale pool eepose tiraažist köideti Taska ateljees, kus selline suuremahuline tellimus suudeti teostada tehniliselt perfektselt. Tellija sai valida mitme kujundusvariandi vahel, valmistati riide- ja nahkköiteid ning isegi pärgamentköiteid. Kõrge hinna tõttu telliti viimaseid tõenäoliselt vähe, üht sellist rariteeti hoitakse Rahvusraamatukogu haruldaste raamatute kogus.

H. Mugasto kujundatud tavakaustas köiteid, mille esikaant kaunistab viikingilaeva kujutis, valmistati üle 4000 eksemplari. Suureformaadilised luksusväljaanded olid kujunduselt lakoonilised – marmoreeritud pruunil nahal kullatud tiitel, neid tehti vähemalt 150 köidet. Kõik see annab tunnistust erakordsest huvist rahvuseepose esindusväljaande vastu.

Rahvuseepose esindusväljaanne sisaldab Kristjan Raua 21 sõejoonist.

Hando Mugastolt on 1935. aasta väljaandes arvukalt puugravüüre.

Triin Soone ja Katre Riisalu Eestit tutvustamas.
Fotod: K. Riisalu kogu

Muljeid IFLA kongressilt Malaisiast

Katre Riisalu, Eesti Raamatukoguhoidjate Ühingu esinaine

IFLA 84. kongress *Transform Libraries, Transform Societies* toimus 24.–30. augustil Malaisia pealinnas Kuala Lumpuris.

Osalejaid oli veidi üle 3500, rohkem kui 110 riigist, arvukalt just Aasia riikidest. Toimus 250 istungit ja 120 posterisitlust, sh ka Eesti Raamatukoguhoidjate Ühingu ja Eesti Lastekirjanduse Keskuse ühisposter mullustest laste ja noorte kultuuriaasta tegemistest.

Avamisüritus oli suurejooneline – spetsiaalne IFLAst inspireeritud tantsu-show rahvuslike elementide ja muusikaga ning tohutu tuledemöll. Kõik see mõjus suursugusena ja tuleb tõdeda, et tseremooniaid ja vastuvõtte osatakse seal maal imeliselt korraldada. IFLA presidendi **Glòria Pérez-Salmeróni** trummipõrina saatel kuulutati kongress avatuks. Glòria Pérez-Salmerón on särav ja karismaatiline isiksus, kes ütles oma innustavas avakõnes, et on rahvaraamatukoguhoidjaks olemise üle uhke. Seekordne IFLA oli erakordne

sellepoolest, et kohal olid IFLA kuus viimast presidenti, kes kõik ka kongressil sõna said. A-il 2007–2009 president olnud **Claudia Luxi** sõnum oli, et me kõik peame olema raamatukogunduse eestkõnelejad ja rääkima, millega tegeleme. Et me ainult ei loe juturamatuid, vaid koolitame, korraldame üritusi ja teeme paljugi muud ühiskonna jaoks vajalikku. 2013–2015 IFLA-t juhtinud **Sinikka Sipilä** rõhutas, kui oluline on meie ameti jaoks mõtteviisi muutus. Lõpuistungil tänati teda IFLA töösse panustamise eest ning nimetati

organisatsiooni auliikmeks. Järgmise presidendi **Christine McKenzie** tööaega läbivaks teemaks on *Let's Work Together*.

IFLA on muutumises

Tsiteerin siinkohal IFLA presidenti Glòria Pérez-Salmeróni: [---] *me oleme ehitamas paremat maailma. Mitte ainult ilusate sõnadega, vaid konkreetsete sammudega on IFLA muutumas tugevamaks ja usaldusväärsemaks. Globaalse visiooni kujundamise protsess on IFLA arengus*

oluliseks etapiks. Väidetavalt ei ole ükski teine kultuuri-, haridus- ega teadusasutus maailmas käivitanud nii ülemaailmset demokraatlikku protsessi. Pea 300 Eesti raamatukoguhoidjat on sellesse samuti oma panuse andnud. Ja taaskord oodatakse kõigi mõtteid ja ettepanekuid, seekord keskonnas **Ideas Store** (<https://ideas.ifla.org/>). See kõik on sisendiks IFLA strateegiale aastateks 2019–2024. Tõsi, ka raamatukoguühingute juhtimise sektsiooni alalise komitee istungil küsiti, kas IFLA mitte ei lähe püüuga olla kaasav ja demokraatlik veidi liiale, küsides kogu aeg arvamusi ja mõtteid. Arutelu kokkuvõttes tõdeti, et see on meie kõigi jaoks kaasarääkimise võimalus, aga mitte kohustus.

IFLA raamatukoguühingute juhtimise sektsiooni (*Management of Library Associations*) alalise komitee liikmena oli mul võimalus sellel kongressil panustada ühisistungi ettevalmistamisse. Istungi teema *Librarian Fashion* on samuti üks näide IFLA muutumisest ning meie mõtteviisi muutmise katsest. Istung valmis kolme sektsiooni koostöös (*New Professionals, Management of Library Associations, Public Libraries*). Istungi avas Ameerika Raamatukoguhoidjate Ühingu president **Loida Garcia-Febo**, kuulutades, et see, kuidas me riietume, kannab sõnumit meist endist. Istung üritas murda stereotüüpe ja välja tuua rahvuslikke eripärasid. Videovormis lühiintervjuude teemaks oli Austraalia raamatukoguhoidjate paljutahuline stiil, ettekande juustest kui privileegist käigus toimus *live show* ning raamatukoguhoidja imago muutus laval. Tutvustati Malaisias levinud batikatehnikat ning india sarisid raamatukoguhoidjate tööriivana. Indoneesia valitsuse määrusega peavad kõik avaliku sektori töötajad kandma rahvariideid. Arvati, et stereotüübid ei vasta tegelikkusele ning raamatukoguhoidjat ei saa suruda standardiseeritud vormi. Viimase ettekandega esines Egiptuse raamatukoguhoidja, kes on ühtlasi imagokonsultant ja koolitaja. Tema sõnum oli mõnevõrra ootamatu ning pani kõik kindlatesse raamidesse – raamatukoguhoidjal on välistatud tätoveeringud, parfüüm ja tugev meik. Kõlama jäi aga mõte, et välimus ehk imago esindab meie organisatsiooni, see on esimene visiitkaart. Istung lõppes *live-*

moeshow'ga, kuhu kutsuti osalema kuulajaid, keda oli saalis mõnisada. Istungit turundati varakult ja see tagas arvuka kuulajaskonna. Järgmisel aastal on teemaks *Armastus raamatukogus*. Jään põnevusega ootama.

Aasta rahvaraamatukogu 2018

Sellele IFLA auhinnale kandideeris tänavu 35 raamatukogu 19 riigist. Tingimuseks oli, et hoone on valminud või renoveeritud viimase kahe aasta jooksul ning selles on ühendatud funktsionaalsus, tehnoloogia ja kohalik kultuur. Kongressil esitleti viit nominenti. Auhinna pälvis *School7* Hollandist. Vanast koolimajast sai modernne raamatukogu, mis avati 2016. aastal. Raamatukogus on nii vaiksed lugemisnurgad kui ka nn kogukonna elutuba, kus toimuvad arutelud ning arvukad üritused.

Mainin siinkohal ära ka teised nominendid:

- Tøyeni noorteraamatukogu Oslos – koht inimestele (mitte niivõrd raamatutele);
- Austini keskraamatukogu Texases USA-s – tõeline ökomaja katuseaia ja liblikatega, avatud 7 päeva nädalas;
- São Paulo linnaraamatukogu Brasiilias – seal toimuvad joogakursused;
- Singapuri Tampinese raamatukogu – 1,7 miljonit külastust aastas, 330 üritust.

Muutustest Põhjamaade rahvaraamatukogudes räägiti lähemalt raamatukoguhoidjate kongressil 18.–19. oktoobril Rakveres.

Mis juhtub, kui kasutajad võtavad raamatukogus juhtiva rolli?

Sellele küsimusele oli pühendatud kunstiraamatukogude istung. Räägiti praktilistest kogemustest Euroopa raamatukogudes, kui kasutajatest said kuraatorid, ja seda laiemas mõistes. Lugejaid kaasati ruumi kujundamisse, kureeriti sisu ja digitaalseid kogusid. Lugejate initsiatiivil koostati armastusteemaline näitus, sest see huvitas inimesi, kujundati ümber avariilid, täiendati digiteeritud materjale ning loodi uut tüüpi audiogiid, et pakkuda

traditsioonilises raamatukogus filosoofilis-emotsionaalset avastamisrõõmu. Gastronoomiaklubi kunstiraamatukogus ja kontserdid Prado muuseumis – mida kõike on võimalik teha, kui kaasata kasutajaid!

Täienduskoolituse eesmärk on parandada erialaseid oskusi

Nii läbivad näiteks kõik Malaisia rahvaraamatukogude töötajad disainmõtlamise koolituse, et aidata luua uut tüüpi raamatukogusid. Jaapanis on käivitanud raamatukoguhoidjate 3-aastane koolitusprogramm eesmärgiga parandada pedagoogilisi oskusi. Autoriõigus ja sellega seonduv on oluline teema pea igas riigis. Soomes käivitati kutse-

Kõik Malaisia rahvaraamatukogude töötajad läbivad disainmõtlamise koolituse, et aidata luua uut tüüpi raamatukogusid.

ühingu eestvedamisel mentorprogramm raamatukogus tööd alustavatele raamatukoguhoidjatele. Esimesel aastal osales 6 paari, mentoriteks suurte kogemustega professionaalid. Kui istungil küsiti, kui paljude ühingute juures tegutsevad nn *young professionals* töögrupid, siis tõusid käed vaid kolmandikul osalejatest. Rõõm, et meil Eestis noored raamatukoguhoidjad koos tegutsevad.

Võtmeküsimus on sotsiaalmeedia ja kuidas seda raamatukogude kasuks pöörata

Palju räägiti sotsiaalmeedia võimalustest – see on rahalist ressursi mittemõudev turundusvahend. Hästi palju kasutatakse *Instagrami* oma ürituste, kogude ja näituste tutvustamiseks. *Instagrami* kasutuselevõtt on suurendanud mitmelgi pool ka kasutajaskonda.

Istungil andi ülevaade raamatukogude e-raamatute laenutusest. Iga Euroopa riik ajab asja erinevalt. Positiivsena toodi esile Taanit, kus alustati 2011. a ja tänaseks on jõutud kaugele. Tüüpiline e-raamatu lugeja on näiteks Hollandis kõrgharidusega 45+ naine, Taanis 30-ndates eluaastates kasutaja, aga Sloveenias 50+ inimene. Saksamaal on kasutusel neli erinevat laenutusmudelit, Taanis laenutatakse e-raamatuid ja audioraamatuid ühel platvormil. Soomes on kättesaadavad kõik audioraamatud.

Tüüpiline e-raamatu lugeja on näiteks Hollandis kõrgharidusega 45+ naine, Taanis 30-ndates eluaastates kasutaja, aga Sloveenias 50+ inimene.

Audioraamatud on üldse kogu maailmas tõusev trend. Statistikast toodi välja, et USA-s kasvas audioraamatute müük 2017. aastal 20%, trükiraamatute müük 1,5% ja e-raamatute müük langes 5,4%. Audioraamatute kuulajad on vanuselt nooremad kui e-raamatute lugejad. Nende raamatute puhul ei kehti reegel, et peab olema kõige uuem väljaanne, oma võlu on ka vanematel salvestustel.

Raamatukogud Malaisias

Malaisia on huvitav segu erinevatest kultuuridest ja rahvastest. Raamatukogude areng on toimunud käsikäes riigi arenguga. Malaisia saavutas iseseisvuse Suurbritannia võimu alt lahkudes 1957. aastal, meie sealviibimise viimasel päeval tähistati suure pidulikkusega iseseisvuspäeva. Nii rahvusraamatukogu, rahvaraamatukogud kui ka ülikoolide raamatukogud on asutatud suuresti 1960.–1970. aastatel.

Kongressi viimasel päeval oli võimalus külastada kolme Malaisia raamatukogu. Hommikul kell 7.00 algas politseiautode saatel sõit Kuala Lumpurist idarannikule, rohkem kui 200 km kaugusele Pahangi osariiki (osariike on Malaisial 13, rahvaarv 30 miljonit).

Esimene peatus oli 1983. aastal asutatud Bentongi raamatukogus, mis meie mõistes on külaraamatukogu. Vastuvõtt oli taas Malaisia vääriline: koolipoiste trummid põrisesid, kohaliku võimu esindajad pidasid kõnet ning pakuti rahvuslikke suupisteid ja eksootilisi puuvilju. Eesti mõistes on tegemist suure külaraamatukoguga – 70 000 raamatut. Kohapeal pakuti väliskülalistele lahkelt võimalust end lugejaks vormistada, nimi trükiti kirjutusmasinaga lugejapiletile. Lasteaia- ja kooliealistele mõeldud hariduslikest näidisprogrammidest saime ettekujutuse haridustegevustest. Tunnid viidi läbi inglise keeles.

Seejärel külastasime Islami Ülikooli meditsiiniteaduskonna raamatukogu Kuantanis. Tegemist on klassikalise ülikooliraamatukoguga õppe- ja uurimistöö toetamiseks. Peamiselt avariilistel nägime uut ingliskeelset erialast kirjandust, kuid mitte ainult. Meditsiinalase kirjanduse kõrval on olulised ka ärijuhtimine, turundus ja kommunikatsioon. Ülikoolile kohaselt töötas raamatukogus arvukalt tudengeid.

Viimane peatus oli hiljuti avatud ülmoodsas Pahangi keskraamatukogus. Kõigest mõned kuud varem uude hoonesse kolinud raamatukogu oli muljetavaldav. Raamatukogu käsutuses olevad 12 000 ruutmeetrit on sisustuselt ja ruumilahendusest kaasaegsed, kasutatud on loodussäästlikke materjale ja lahendusi. Pakutavad teenused on tipp-tasemel: uue tehnoloogiaga varustatud arvuti- ja õppeklassid, paarikümnekohtaline 3D-kino, muusikastuudio erinevate instrumentide kasutus- ja salvestusvõimalustega. Täiesti uus teenus on koostöös naftafirmaga rajatud teaduskeskus *Petrosains* (midagi meie Energia-keskuse ja teaduskeskus AHHA sarnast). Taaskord oli võimalus näha ja ka ise haridustegevusest osa saada, kui noored korraldasid kaasõppuritele ja meile ingliskeelse näidistunni teemal, kuidas banaanist paberit valmistada.

Raamatukogude külastused Malaisia pealinnast väljaspool olid suurepäraseks lõpetuseks IFLA kongressile. Ka põgus sissevaade raamatukogudesse kinnitas, et Malaisia on kiirelt arenev maa. IFLA kongressi korraldamine oli kolleegidele kohapeal suureks väljakutseks ja sellega saadi suurepäraselt hakkama. Järgmisel aastal toimub IFLA kongress 24.–30. augustil Ateenas.

Pahangi Keskraamatukogu lasteosakonnas õpetati banaanist paberit tegema.

Vaade Pahangi Keskraamatukogu lugemisaali (riiuleil valdavalt uus ingliskeelne kirjandus)

Islami Ülikooli meditsiiniteaduskonna raamatukogus: noormehed ja neid on eraldi.

Ka ülimoodsas Pahangi Keskraamatukogus on ajaloonurgake.

Foto: Teet Malsroos

Digitaalse ja füüsilise pärandi paralleelmaailmad ristusid Sagadis. Mäluasutuste suveseminar 2018

Merilin Koppel, digiteerimise spetsialist Eesti Rahvusraamatukogu digiteerimiskeskuses

Mäluasutusi kokkutoov ja ühiseid rõõme-kitsaskohti peegeldav suveseminar toimus sel aastal 6.–7. septembril looduskaunis Sagadi mõisakompleksis Lääne-Virumaal. Seminaril osales 84 kultuuripärandi spetsialisti ja seekordne alapealkiri oli sõnastatud intrigeerivalt: *Digitaalne ja füüsiline pärand – paralleelmaailmade ristumine*. Kaks seminaripäeva kulgesid üle 250 aasta vanuses väärikas mõisahoones vägagi tempokalt – sõna said nii Kultuuriministeeriumi, arhiivide, muuseumide kui ka raamatukogude esindajad.

Esimene ettekanneteblokk oli pühendatud kultuuripärandi massdigiteerimise projektile 2018–2023, mis hõlmab kõiki pärandiliike ning erinevaid mäluasutusi. Kultuuriministeeriumi peaspetsialist, kultuuripärandi digiteerimise projekti koordinaator **Kristiin Meos** tutvustas Eesti riigi jaoks olulise projekti etappe ning ambitsioonikat eesmärki – 2023. aastaks peaks

olema digiteeritud ja digitaalarhiivide vahendusel avalikkusele kättesaadavaks tehtud 1/3 Eesti kultuuripärandist (praegu on digiteeritud vaid 10%). See tähendab, et viie aasta pärast peab olema mäluasutuste dokumendipärandist 3%, esemepärandist 32%, filmipärandist 60%, fotopärandist 60%, kunstipärandist 55% ja trükipärandist 28% digitaalsel kujul kättesaadav.

See peaks tagama pärandi kasutamiseks ja mäluasutuste e-teenuste tõhusaks toimimiseks vajaliku digiteeritud sisu.

Kõikide pärandiliikide esindajad said suveseminaril sõna ning lõpuks võis mitmete ettekannete kokkuvõtteks tõdeda, et digiteerimisega seotud probleemid on suures plaanis ühised.

Massdigiteerimise raames on vajalik kehtestada tasakaal kahe igavese kaalukausi, kvantiteedi ja kvaliteedi vahel: kas teeme palju või teeme korralikult? Lisaks on vaja leida sobivad viisid nii failide kvaliteedi automaatselt kontrollimiseks (nt validaatorid) kui ka autoriõiguste temaatika ja arhiveerimisega seonduvate probleemide lahendamiseks. Digiteerimine ei ole ju pelgalt klõps skanneri või foto-kaameraga!

Järgmise teemana pärandi hoidmise füüsiliselt poolelt kuulsime ühishoidlaist, mis on Eesti mäluasutuste maastikul n-ö kuum teema. Eestis on muuseumidest vaid KUMU-l ja ERM-il tänapäeva nõuetele vastavad spetsiaalselt hoidlaiks ehitatud ruumid. Olu-korra lahendamiseks on muuseumidel plaan luua kaks suuremat ühishoidlat – täpsemalt öeldes kompetentsikeskust – Põhja- ja Lõuna-Eestisse, kus kõik museaalid saaksid materjalipõhiselt ideaaltingimustes säilitatud, konserveeritud ja restaureeritud. Praegu on see kõik veel vaid idee tasandil. Samuti arutleti Eesti Rahvusraamatukogu ja Rahvusarhiivi ühishoidla võimalikkusest. Eesti Rahvusraamatukogu peadirektor **Janne Andresoo** ja teenuste juht **Kristel Veimann** tutvustasid Euroopas nähtud põnevaid automatiseeritud hoidlaid. Nt paikneb

liselt eraldi hoones, robotite abil otsitakse vajaminev teavik hiigelhoidla seinana kõrguvatest riulitest välja jne.

Kuna see aasta on Eesti Vabariigi 100. aastapäev, siis esitlesid osalejad ka erinevaid kingitusi oma kodumaale. Kui Rahvusraamatukogu digiteeris selleks tähtpäevaks spetsiaalselt 107 eestlusega seotud raamatut, siis Rahvusarhiiv koostas kauni vinüülplaadi *Mu isamaa, mu õnn ja rõõm*. Plaadid on välja antud lipuvärvides: kolmandik tiraažist on sinised, kolmandik mustad ja kolmandik eksklusiivset valget värvi. Plaadil kuuleb nelja versiooni Eesti hümnist, neist esimesed kolm on salvestatud aastal 1908, mil palal veel hümnistaatust polnud. Teisel poolel kõlav *Mu isamaa, mu õnn ja rõõm* salvestis pärineb aastast 1927, mil populaarne laul oli kinnistunud juba Eesti Vabariigi ametliku hümnina. Ja mis kõige toredam – kõik huvilised saavad endale neid Eesti juubeli vinüülplaate Rahvusarhiivi veebipoest või Laseringi muusikapoest mälestuseks soetada.

Muinsuskaitseamet on aga Eesti juubeli eriti loominguliselt lähenenud ning selleks puhuks lausa üle-eestilise seiklusmängu *Eesti 100 aaret* loonud. Mäng on leitav veebiaadressil <https://eesti100aaret.ee/>. Eestimaa pinnal on selles mängus peidetud 100 aaret, mille

2023. aastaks peaks olema digiteeritud ja digitaalarhiivide vahendusel avalikkusele kättesaadavaks tehtud 1/3 Eesti kultuuripärandist.

jahtimine viib nii puutumata loodusesse kui ka asustatud kohtadesse. Valikus on nii tuntumaid kui ka salajasemaid Eestimaa paiku ning nende leidmine ei eelda süvahuvi looduse või ajaloo vastu. Iga aarde juures on küsimus, millele leiab sealt samast lähedalt vastuse. Seega saab seikluses kindlasti rohkelt uusi huvitavaid teadmisi ja kogemusi. Seiklusmängust on võimalik osa võtta nii ükski kui ka võistkonni 2019. a septembrini ja see eeldab vaid mängu kodulehel kasutajaks registreerimist. Ning loomulikult soovi oma kodumaad avastada!

Suveseminari teema *Digitaalne ja füüsiline pärand – paralleelmaailmade ristumine* oli intrigeeriv.
Foto: Merilin Koppel

Suveseminari esimene päev lõppes osalejatele samuti seiklusmänguga, mis piirdus siiski vaid Sagadi mõisa territooriumiga. Sarnaselt mänguga *Eesti 100 aaret* tuli meilgi mõisaaladelt leida kaardi järgi õiged punktid koos küsimustega ning neile siis kohapeal vastus otsida. Pidime leidma kõigile mõisahoonetele nende ajaloolised otstarbed, hindama mõisapargi puude kõrgust ja ümbermõõtu, leidma loodusmuuseumist raskeima sae, uurima mikroskoobiga seeni, mesilast ja puuoksa, inspekteerima kaevuõuel maas olevaid kivistisi ning mõisa peahoones seintel asunud maalidelt abielumehi kindlaks tegema.

Teine seminaripäev jätkus sama särtsakalt. Alustuseks tutvustati Kantar Emori väga põneva, nii raamatukogusid kui ka muuseumi hõlmava *Muuseumide ja raamatukogude külastajate ja mittekülastajate uuringu* tulemusi. Selle valimiks oli 2000 juhuslikku telefoni teel küsitletud inimest. Eriliseks teeb uuringu see, et kui tavaliselt uuritakse just külastajaid, siis seekord võeti luubi alla ka need, kes tunnistasid, et nad raamatukogusid-muuseumi ei külasta. Keskendudes siinkohal raamatukogudele, võib välja tuua, et 50% Eesti 15+ vanustest elanikest (s.o hinnanguliselt 554 000 inimest) on viimase 12 kuu jooksul külastanud mõnda Eesti raamatukogu või kasutanud e-teenuseid. Eelmiste aastate uuringud kinnitavad, et see hulk püsib stabiilsena. Uuringust selgus, et raamatukogu külastaja on enamasti eesti keelt kõnelev

naissoost inimene vanuses 15–19 aastat. Mittekülastaja on aga kõige sagedamini vene keelt kõnelev mees vanuses 45–64 aastat ja 75+ aastat. Siin on hea mõttekoht... Raamatukogu mittekülastamise põhjustest toodi enim esile ajapuudust (21% mittekülastajatest) ja tõsiasi, et inimesed ostavad endale ise vajalikud raamatud ning väljaanded. Väga kõrgelt hinnati raamatukogude asukohta, ligipääsetavust. Uuringutulemused on lähiajal täismahus ka internetis kõigile kättesaadavad.

Tänapäeva raamatukogude ja muuseumite juurest põikasime 19. sajandi Eesti- ja Liivimaa talupoegade esimese astme kohtute – vallakohtute ja nende protokolliraamatute digiteerimise juurde. **Tõnis Tärna** Rahvusarhiivist tõi välja, et vallakohtutes ei arutatud ainult süütegusid, seal teostati ka varalisi tehinguid, tegeldi perekonna- ja pärandiasjadega, registreeriti töö- ja teenistussuhteid, koostati lepinguid, testamente, varaloendeid jpm. Vallakohus toimis kui omavalitsus, notar, kohus ja politsei üheskoos. Vallakohtu arhiividest on säilinud vaid pooled ehk 450. Neis asuvad protokollid on aga sisuliselt kohati äärmiselt värvikad, pakuvad hulgaliselt koha- ja isikunimesid ning on seega huviorbiidis nii ajaloo-, kodukoha- kui ka keeleuurijatele. Samas on nad käsikirjalised ning kirjutatud lihtsalt kronoloogiliselt – neil puuduvad sisukorrad, indeksid, mis aitaksid neis orienteeruda. Seega on nende sisu digitaalsele kujule

viimine äärmiselt tänuväärne ettevõtmine. Praegu on see puhas vabatahtlike käsitöö: gooti kirjas protokollid trükitakse lihtsalt täht-tähe haaval ümber. Üks kirev Eesti vallakohtule puremiseks antud seik on 1874. aastal dokumenteeritud (ja nüüdseks ümber trükitud) näiteks selliselt:

Raewallast Heinama waht Pridik Holmann kaebas Raelt Leno Mitt Hinriko lese peal, et Leno Mitt on omma Lambad heinama peal lasknud ja temma on läind ütlema et Leno Mitt ei tohhi Lambad heinama peal laska, agga wastoseks on Leno Mitt tedda kaks kord ühhe lua warresugguse puuga temma silma kulmo lõhki lõõnud, ja Leno Mitti tütar Marri on tedda ühhe wähhema puuga kolm korda selga lõõnd, ja Leno Mitt poeg Hinrik on nugga taskust wälja wõtnud ja lubband tedda ärra tappa, ja on tedda hulk maad tagga ajand, agga ta on saand eest ärra jooksta.

Tänavuse aasta lõpuks peaks vallakohtude veebikeskkonnas avalikkuse ette jõudma, nii et hoidkem silmad lahti!

Seminari lõpuks tõdeti üksmeelselt, et need kaks päeva olid tõeliselt sisukad ja erialainimestele infovahetuseks väga olulised. Ja muidugi leidis kinnitust fakt, et digitaalne ja füüsiline maailm on mäluasutuste igapäevaelus väga tihedalt kokku põimunud, moodustades mitmetahulise terviku. Suveseminaril räägiti veel palju muudki põnevat: ürituse ettekannetega on võimalik tutvuda e-aadressil <https://www.nlib.ee/et/suveseminarid>.

Suveseminar toimus Sagadi mõisa härrastemajas. Foto: Teet Malsroos

ettekanded

www.nlib.ee/et/suveseminarid

Kadri Merila-Sander ja Sirje Lusmägi. Foto: Teet Malsroos

Tulimuld ja Mana lugejate ootel

Sirje Lusmägi, Eesti Rahvusraamatukogu vanaraamatu spetsialist
Kadri Merila-Sander, Eesti Rahvusraamatukogu digiteerimise peaspetsialist,
Tulimulla ja Mana digiteerimisprojekti juht

Tänu Rahvusarhiivi *Rahvuskaaslaste programmile* on Eesti Rahvusraamatukogu aastail 2016–2018 teinud lugejatele kättesaadavaks kaks olulist väliseesti kultuuriajakirja – *MANA* (1957–1999) ja *TULIMULD* (1950–1993). Projektide eesmärgiks oli luua digitaalsed tagatis- ja kasutuskooptid, tärkituvastada tekst (OCR) ja teha see uurijatele kättesaadavaks digitaalarhiivis DIGAR (<http://www.digar.ee>). Mõlema ajakirja tagatiskopeerimine on jätkuks Eesti kultuuriajakirjade digiteerimisele Eesti Rahvusraamatukogus. Seni on digiteeritud ja lugejatele kättesaadavaks tehtud ajakirjade *Akadeemia*, *Keel ja Kirjandus*, *Looming*, *Muusika*, *Teater*. *Muusika*. *Kino* ning *Vikerkaar* kõik aastakäigud.

1960-ndate a-te algul oli eesti pagulasühiskond jõudnud oma kultuurilise tegevuse kõrgaega. *Mana* oli kolmas kõrgkultuuriajakiri; eelnevalt oli 1950. aastal ilmumist alustanud konservatiivne *Tulimuld* ja 1951. aastal vabameelne ning radikaalne *Vaba Eesti*.

Tulimuld vs. Mana

Väliseesti kirjandus- ja kultuuriajakirjad *Tulimuld* ning *Mana* olid eesti kirjandushuvilistele juba hallil nõu-

kogude ajal vähemalt nimepidi tuntud (müstilis-maagilised nimed – *Tulimuld* ja *Mana*, mida need õigupoolest tähendavad?). Mõned teadsid sedagi, et üks ajakirjadest ilmus *Rootsis* ja teine Ameerikas, kuid see oli enam-vähem ka kõik. Ajakirjade sisu, avaldatavad autorid ja teemadering jäid kodueestlasest lugejale tundmatuks.

Väliselt olid *Mana* ja *Tulimulla* üksiknumbrid üsna sarnased: eesti sõjaeelsete kirjandusajakirjade *Loomingu* ja

Tulimuld
1950–1993

Mana
1957–1999

Varamu formaadis (kõrgus 24–25 cm, maht ca 80–90 lk). Ka ilmumisaeg langes peaaegu kokku, st nad võisid potentsiaalse väliseesti lugeja lauale potsatada samas ajavahemikus – *Tulimuld* 1950–1993, *Mana* 1957–1999. *Tulimulda* sai küll kokkuvõttes tunduvalt rohkem: a-il 1950–1958 anti välja 6 numbrit aastas ja alates 1958. aastast 4 numbrit. *Mana* aga ilmus 1–2 numbrit aastas, kujunedes nii pigem aastaraamatuks.

Tulimuld

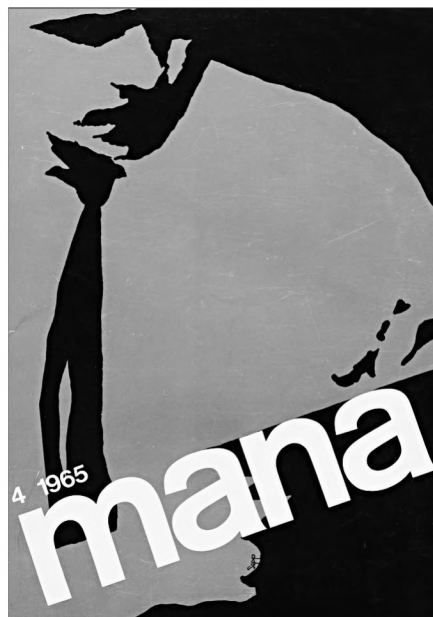
Esimesena ilmuma hakanud *Tulimuld* oli oma pika eluea eest tänu võlgu Bernard Kangro (1910–1994) organiseerimistalendile. Mees, kes oma Lundi kodust juhtis pea kogu väliseestlaste kirjastustegevust Rootsis, lihtsalt oskas asju käima panna ja käimas hoida. Oli ju ennegi püütud kirjandusajakirja asutada: lühemat aega ilmunud *Koduttee* ja *Sõna* jäid aga peagi kiduma. *Tulimulla* esimese numbriga saatesõnas kirjutab B. Kangro, et ajakirja väljaandmise tingis tungiv vajadus *püües, tõsisema sisuga ajakirja järele, mis haaraks kõiki kultuurialasid ja oleks ühendusepidajaks paljudesse maadesse paisatud eestlaste vahel*. Samas on ära seletatud ka pealkiri: *tulimullaks nimetati vastset uudismaad, mis tekkis pärast aletegemist võsastunud maal*. *Tulimulda* külvati uus seeme – ja algas uus elu (ajakirja puhul – uus peatükk eesti kultuuriloos).

Mana

1957. aastal sai *Tulimuld* endale kaaslase, täpsemalt öeldes konkurendi – ajakirja *Mana*. Selle ajakirja sünniga olid seotud neli noort väliseesti kirjanikest: Ivo Iliste (1935–2002), Ilmar Laaban (1921–2000), Ivar Grünthal (1924–1998) ja Alur Reinans (1932–2010). Viimane kirjutab oma mälestustes *Mana* sünniloost (*Akadeemia*, 2006, nr 4): *Ei mäleta, et see oleks mõeldud erilise protestina Bernard Kangro „Tulimulla” vastu... Aga kopitanuks me kindlasti tollast eestikeelset kirjandust pidasime [...]. Niisiis oli tegemist noorte vihaste meeste ja nende ettevõttega. Kaks neist, Iliste ja Laaban, olid oma loominguga, kirjandusarvustuste ja vaadete pärast vanema seltskonna juures*

Tulimuld
1953 nr 1

Mana
1965 nr 4

üsna halvas kirjas, kuid ühise ürituse nimel pingutades suudeti vastuolusid mahendada ning hankida kaastööd ka vanema põlve autoritelt. Ajakirja nime *Mana* pakkus välja Alur Reinans, kes oli teinud huvitava avastuse etnograafialoengul Uppsala ülikoolis. Nimelt sai ta teada, et *mana* tähendab *melaneesia keeles üleloomulikku jõudu nagu ligilähedasel eesti keeleski*. Esimesed seitse aastat ilmus *Mana* Ivar Grünthali majanduslikul toel, kes teatud ulatuses optimeeris oma makse, kasutades Rootsi maksusüsteemi iseärasusi, osalt aga maksis lihtsalt omast taskust. I. Grünthal oli ka ajakirja väljaandja, tema õlul oli kaastöö hankimine ja pea kõik ajakirja probleemid kuni levitamiseni välja. Abiks oli talle peamiselt toimetuse sekretär Paul Laan (s. 1928). 1964. aastaks oli noorte meeste esialgne õhin vaibunud ja hakati mõtlema, mis saab edasi. Majanduslikud väljavaated näisid kehvad, kuna tellijaid oli vähe, trükkimine aga kallis ja lõputult peale maksta ei tahtnud keegi. Seetõttu andiski Ivar Grünthal *Mana* toimetamise üle USA-s ajakirja esindanud Hellar Grabbile (1928–2018), kes leidis ookeani tagant ka uusi kaastöölisi (toimetuskolleegiumi kuulusid nüüd lisaks algnelikule jt Rootsis resideerinud liikmetele ka Mardi Valgemäe, Vootele Vaska ja Rein Silberberg). Üle ookeani, Kanadasse, siirdus ka *Mana* trükkimine.

Sisu

Kui võrrelda *Tulimulla* ja *Mana* sisu, siis olid väljaandjate taotlused ju küllaltki sarnased. Mõlemat ajakirja sooviti näha kirjandus- ja kultuuriajakirjana globaalsele eestlasele. Avaldati ilukirjandust, artikleid ja arvustusi, reproduktioone, jooniseid ning fotosid. Sellegipoolest oli ajakirjade nägu

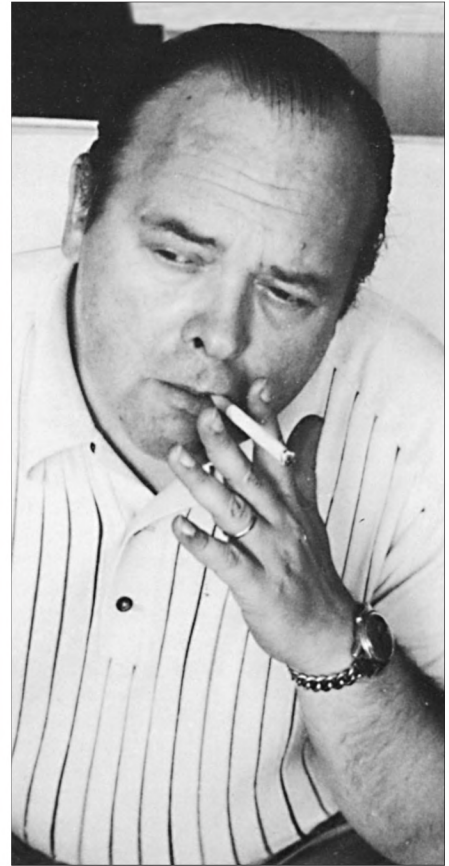
Mõlemat ajakirja sooviti näha kirjandus- ja kultuuriajakirjana globaalsele eestlasele.

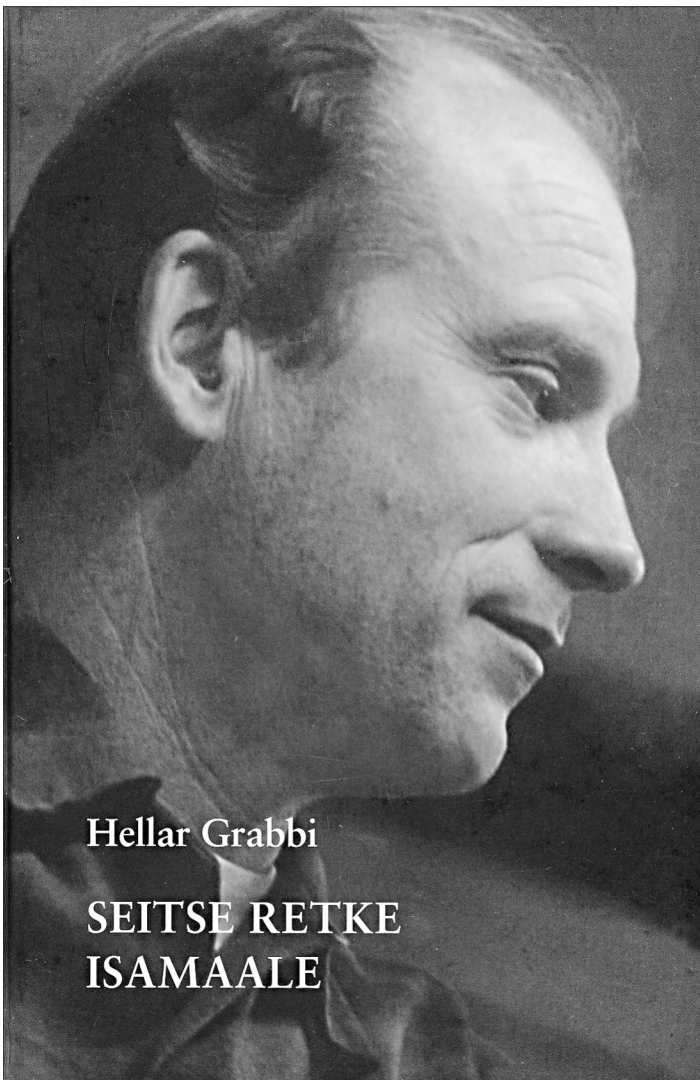
Tulimuld – stabiilne ja usaldusväärne, kindlate euroopalike väärtuste kandja, Mana – nooruslik otsija, kes tormab mandrilt mandrile ja huvitub kõige erinevamatest asjadest.

erinev: *Tulimuld* – stabiilne ja usaldusväärne, kindlate euroopalike väärtuste kandja, *Mana* – nooruslik otsija, kes tormab mandrilt mandrile ja huvitub kõige erinevamatest asjadest. *Mana* Ameerika-toimetaja Hellar Grabbi oli ka väga huvitatud suhetest kodu-Eesti ja siinsete kirjanikega. Oma seiklusi ENSV-s kirjeldab ta mälestuslike esseede kogumikus *Seitse retke isamaale*. Grabbi toimetatud *Manas* kajastati ka kodumaist kirjandusprotsessi tunduvalt järjekindlamalt kui *Tulimullas*, seda eriti arvustuste osas. Kodu-Eesti kirjanike originaalloomingut ilmus *Manas* siiski küllaltki vähe, aga *Tulimullas* veelgi vähem.

Avaldamine väliseesti ajakirjas (Eesti Kommunistliku Partei hinnangul *imperialismi hääletorus*) võis ju põhjustada Nõukogude Eesti autoritele ebameeldivusi. Iseloomulikuks näiteks võib tuua Ants Juske ja Linnar Priimäe

Ivar Grünthal

Hellar Grabbi
**SEITSE RETKE
ISAMAALE**

Hellar Grabbi.
*Seitse retke
isamaale* (2010)

essee *Tartu sügis*, mida kodumaal oma-kirjastusliku väljaandena levitati. 1982. aastal *Mana* 51. numbris avaldatuna oli kirjatöö küll varustatud märkusega *eelnev artikkel koos järgnevate lisadega on trükitud ilma autorite teadmata ja loata*, kuid sellele vaatamata pidid autorid taluma pealesunnitud suhtlust julgeolekutöötajatega, ähvardusi ning avaldamiskeeldu.

Niisiis avaldasid nii *Tulimullas* kui ka *Manas* oma tekste peamiselt väliseesti autorid: kirjanikud, luuletajad, kirjandus-, keele- ja kunstiteadlased, ajaloolased, etnograafid, politoloogid jne. Enne sõda tuntud autoritele lisanudsid värsked jõud – noored prosaistid ja luuletajad. Ka väliseesti teadlased, mõnedki neist rahvusvaheliselt tuntud nagu keeleteadlane Ilse Lehist, astronoom Ernst Öpik või tuumafüüsik Rein Silberberg, ei pidanud paljuks esineda artiklitega kultuuriajakirjas.

See autorkond ja nende teadmistepagas oli kodu-Eestile nagu paralleelmaailm, millest me suurt midagi ei teadnud, kuid mis nüüd väikese hiline misega meile ikkagi koju kätte

Enne *Tulimulda*: kirjanikud Arvo Mägi ja Bernard Kangro Uppsalas 1947. a.

Kokkuvõte

Mõlema ajakirja digiteerimine on toonud need laiemalt taaskasutusse, loonud võimaluse teha ajakirja artiklite täistekstiotsinguid. Uurijaile on loodud võimalus tutvuda väliseestlaste kahe põlv- ja koolkonnaga (üks Rootsis Lundis, teine Kanadas Torontos) ning nende suhtumisega kodumaasse, pagulusse ja eesti kirjandusse. See annab võimaluse kiiremalt ja analüütilisemalt läheneda pagulastemaatikale, -kirjandusele ja -kultuurile; uurida ja tekstikriitiliselt analüüsida eestlust ja eestlase identiteeti kuuel aastakümnel, hõlmates nii okupatsiooniga kui ka Eesti taasiseseisvumist ning eritleda väliseestlaste panust eestluse hoidmisel ja Eesti Vabariigi taastamisel. Teisalt võimaldab ajakirjade *Mana* ja *Tulimuld* kättesaadavaks tegemine tutvustada väliseesti kirjandust, eestluse alalhoidmist ja pagulustemaatikat ka tänastele noortele, kes on sündinud vabas Eestis.

tuleb. Hellar Grabbi on öelnud, et „*Tulimullast*” eristas „*Mana*” nii selle Rootsis kui USAs ilmumisajal vabameelne hoiak, kaasaegsem sihiseade ja märksa suurem tähelepanu kultuurile ja kirjandusele Eestis¹. Kas see ka nii on? Lugeja saab seda ise uurida interneti vahendusel digitaalarhiivist DIGAR:

- *Mana*
<https://www.digar.ee/arhiiv/et/periodika?id=7827>
- *Tulimuld*
<https://www.digar.ee/arhiiv/et/raamatud?id=10547>

Digiteerimisprojektist

2017. aastal möödus 60 aastat ajakirja *Mana* esmailumisest. 2012. aastal sai kauaaegne peatoimetaja Hellar Grabbi Eesti Vabariigi kultuuripreemia – elutööpreemia pikaajalise väljapaistva loomingu tegevuse eest, mille üheks osaks oli ka ajakirja *Mana* väljaandmine. Need sündmused ajendasid

2016. a algatama digiteerimisprojekti, mis võimaldas Hellar Grabbi suure elutöö kõigile uurijaile kättesaadavaks teha. H. Grabbil oli nägemus ühest ja ainukesest eesti kirjandusest. *Mana* ilmumine oli oluliseks sündmuseks nii paguluses kui ka Eestis. See ajakiri oli kodumaal poliitilistel põhjustel küll keelatud, kuid levis siiski.

Projekti käigus digiteeriti 42 aastakäigu 61 numbrit, kogumahuga 5999 lehekülge.

Kaks aastat hiljem, 2018. aastal digiteerisime nn jätkuprojektina aga teise olulise väliseesti kultuuriajakirja – *Tulimulla*. See on kummardus ajakirja toimetajale, *arbujale* Bernhard Kangrole. 1950. aastal asutatud ajakirjast kujunes ilukirjanduse ja kirjanduskriitika keskne avaldamiskoht paguluses. Ajakiri sisaldab artikleid kirjanduse, kultuuriloo, kunsti, aga ka rahvusteaduste aladelt, ülevaateid, arvustusi, luuletusi ja lühiproosat.

Projekti raames digiteeriti kõik ajakirja *Tulimuld* 43 aastakäiku ja koondsisukord, kokku üle 13 000 lehekülge ja korrastati ajakirjade aastakäigud. Et ajakirjade paber säiliks ka järgmised 100 aastat, kaasati protsessi ka konservaatorid.

Tulimulla ja *Mana* digiteerimine on loonud võimaluse mõlema ajakirja artiklite täistekstiotsinguiks.

¹ Sirp, 2007, 23.11 <http://www.sirp.ee/s1-artiklid/c9-sotsiaalia/50-aastat-mana-s-nnist/>

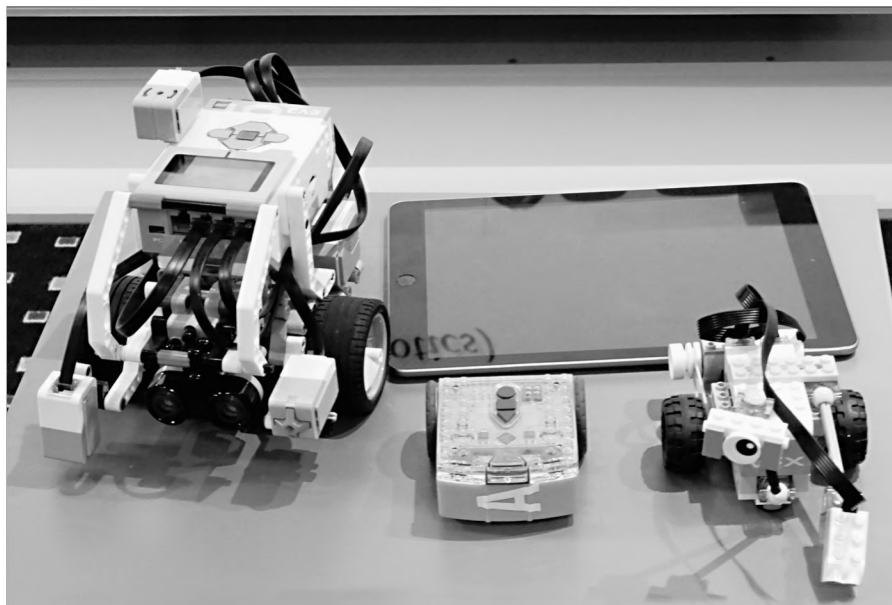

Oktoober – oskuskeelekuu

39

KUNA JUBA TEIST AASTAT TOIMUB OKTOOBRIS KAKS OSKUSKEELETEEMALIST ÜRITUST – TERMINOLOOGIAKONVERENTS LÄTI RAHVUSRAAMATUKOGUS NING OSKUSKEELEPÄEV EESTI RAHVUSRAAMATUKOGUS –, VÕIB VIST OKTOOBRIT JUBA JULGELT OSKUSKEELEKUUKS NIMETADA.

Piret Pärigma, *RR-i terminoloog, ERÜ terminoloogiatoimkonna sekretär*

IT-valdkonna oskuskeelt käsitleti nii Riias kui ka Tallinnas. Fotod: Reet Olevsoo

NB!

Eesti Raamatukoguhoidjate Ühingu
**ÜLD- JA
KÕNEKOOSOLEK**
toimub

28.
veebruaril
2019

Rahvusraamatukogus.

KOHTUMISENI!

Läti Rahvusraamatukogus aset leidnud terminoloogiakonverentsi teemaks oli *Raamatukoguteaduse ja seotud alade terminoloogia: ajalooline ja kaasaegne aspekt*. Kõnelejaid oli ülikoolidest, Läti Rahvusraamatukogust ning Euroopa Liidu Nõukogu Läti tõlkeüksusest. Tutvustati Läti raamatukogunduse terminoloogia ajalugu, aktiivseid tegevusi nõukogude ajal ja jõuti välja tänapäeva ning säilituseksemplari seadusega kaasneva uue terminoloogiani. Huvitav ettekanne oli arvutipettusega seotud terminoloogiast. Mõnede märksõnadena võiks välja tuua ingliskeelsed terminid nagu *phishing, sniffing, cyber stalking, social engineering fraud*. Kuna arvutipettusega puututakse kahjuks kokku kõikjal, on vajadus neid mõisteid ka oma emakeeles väljendada. Ettekandest selgus, et läti keelde on enamik selle valdkonna sõnadest võetud üle otsetõlkena, tõlgete autoriteks on olnud valdavalt IT-spetsialistid, ajakirjanikud või

veebikommentaatorid, mitte lingvistid, ning seetõttu on terminite kasutus tihti ebajärjekindel ja vasturääkiv.

Kahjuks ei jõudnud konverentsile kohale kolleegid Leedust, aga nende huvitava ettekande slaidid olid olemas ning ettekandest tegi kokkuvõtte kolleeg Läti Rahvusraamatukogust. Slaidide kohaselt on Leedu Rahvusraamatukogu terminoloogiakomitee sel aastal läbi vaadanud üle 7000 raamatukogunduse valdkonna termini koos vastetega inglise keeles ning hetkel keskendutakse raamatukogunduse kakskeelse sõnaraamatu väljandmisele. Lisaks valmistavad nad ette mitmekeelset sõnastikku, kus oleksid terminid inglise, hispaania, leedu, prantsuse, vene ja saksa keeles. Leedu kolleegid tunduvad selle ettekande põhjal väga võimekad ja ambitsioonikad, kuid kahjuks ei olnud võimalik kellelegi esitada küsimusi – mitu inimest raamatukogus

Sten Mäses

Kelly Lilles

Madis Vasser

terminoloogia vallas töötavad, kuidas neil üldse terminoloogia ja sõnastike väljaandmise töö on korraldatud jne. Väga meeldiva üllatusena ilmnas, et Leedu standardikeskusel on kodulehel ka terminibaas, kus saab termineid otsida mitmes keeles ning vastustes on näha ka standard, selle pealkiri ja ilmumisaasta.

Küsimusega *Kas 21. sajandil on üldse eestikeelset raamatukogunduse terminoloogiat vaja?* pöördus kuulajate poole ERÜ terminoloogiatoimkonna esimees **Kalju Tammaru**. Vastuseks on loomulikult *JAH, on küll!* Vaatamata globaliseerumisele, kiiretele muutustele, IT pealetungile on oluline, et saaksime oma valdkonnas(t) rääkida omas keeles. Kalju rääkis meie keele arengukavast, terminoloogiatoimkonna motiveeritud liikmetest, eestikeelse terminoloogia programmist ja omakeelse infoteaduste õpiku ilmumisest. Mida võiks meil edendada, on koostöö muuseumide ja arhiividega, sest räägime tihti ühest asjast, kasutades selleks eri sõnu.

Loodetavasti jätkub Läti kolleegidel indu ja motivatsiooni ning koguneme ka järgmisel aastal Riiga terminoloogia-konverentsile.

9. oktoobril toimus Eesti Rahvusraamatukogus oskuskeelepäev, sedakorda juba kolmeteistkümnnes. Rõõm oli tõdeda, et (oskus)keelehuvilisi jätkub endiselt ning saal kogunes rahvast täis. **Arvi Tavast** andis ülevaate sõnastike ja terminibaaside koostamise süsteemi EKILEX arendamise hetkeseisust, unistustest ja probleemidest. Kasutajatele muutuvad EKILEX-i sõnastikud nähtavaks sõnaveebi, terminibaasid terminiveebi kaudu. Sõnaveebi arendus peaks selle aasta lõpus valmis saama, terminiveebi ei ole veel alustatud.

Kasutajatele muutuvad EKILEX-i sõnastikud nähtavaks sõnaveebi, terminibaasid terminiveebi kaudu. Sõnaveebi arendus peaks selle aasta lõpus valmis saama.

Muuhulgas tõi Tavast välja probleeme, mis olemasolevate sõnastike transpordil uude keskkonda tõstatuvad. Nt ebaühtlus info kvaliteedis (kui kindla terminiga on tegemist, kas selle vasted ning seletus on korrektsed, mitmest või millistest allikatest on info saadud). Unistuseks on üks keskne sõnastik, kus tähendused on ühendatud ning allikaviide lisatud. Üheks sooviks oleks veel rohkemate korpuste kokku kogumine. Selle juures saavad erialainimesed ja terminikomisjonid aidata ja oma tekste arendajatega jagada.

Tallinna Ülikooli haridusuuenduse tippkeskuse analüütik, haridusteaduste instituudi doktorant **Janika Leoste** demonstreeris mõningaid õpperoboteid, rääkis, mida nendega teha saab ja kuidas nende kasutamine on algklassiõpilasi mõjutanud. Selleks, et õpetajad ja õpilased saaksid roboteid matemaatikatunnis kasutada, peavad nad tundma õppima ka robotika oskuskeelt ehk sõnavara, mis on seotud roboti kasutamise ja tarkvaraga. Eelmisel aastal läbiviidud katse kinnitas, et robotitega toetatud õppimine avaldas funktsionaalsele lugemisoskusele positiivset mõju. Robotite kaasamine tõstis õpilaste huvi ja motivatsiooni. Sel õppeaastal toimub laiem uurimus, kus otsitakse vastuseid küsimustele, kuidas ja mis mahu on roboteid õppetöös mõistlik ja tulemuslik kasutada.

Tartu Ülikooli arvutiteaduse doktorant ja Eesti virtuaalreaalsuse (VR) kogukonna eestvedaja **Madis Vasser** rääkis virtuaalreaalsuse kogukonna püüetest valdkonna sõnavara eestindada ning tõi näiteks mõningaid kodumaiseid vasteid laialt levinud ingliskeelsetele terminitele. Idee valdkonna sõnavara eestindamiseks tekkis Vasseril eelmisel aastal, kui ta asetas ennast ühel VR kogukonna üritusel kõrvaltvaataja rolli ja jõudis arusaamisele, et tavainimeste kõrvadele võib nende räägitu kõlada kui tulnukate keel. VR kogukonna praegu küll väikesemahulise seletava sõnaraamatu leiab veebilehelt <http://www.eevr.ee>. Suureks väärtuseks on mõistete seletuste juures kuvatavad pildid.

Sten Mäses Tallinna Tehnikaülikoolist kõneles keelekasutusest kübermaailmas. Oma ettekannet alustas Mäses väga humoorika näitega eelduse ja ettekujutuse võimust, jõudes välja programmeerimiskeeleni ja vajaduseni tunnetada, milliselt tasemelt alates on üldse mõistlik hakata omakeelset sõnavara looma.

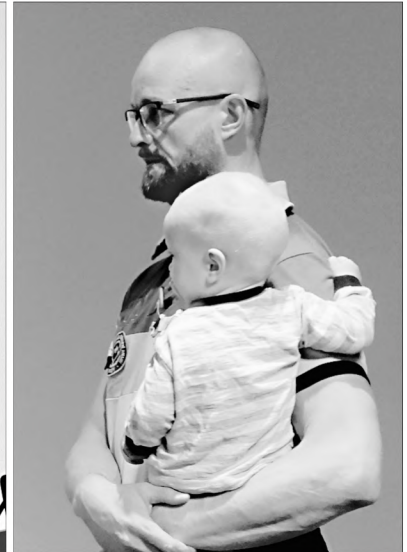
Mäses tõi muuhulgas mitmeid näiteid eestikeelsete terminite ja nende mitte kõige õnnestunud kasutusnäidete kohta. Nt tasuta tarkvara on 'priivara', mitte 'vabavara'. Vaba tarkvara tähendab aga, et kasutajal on vabadus tarkvaratoodet kasutada ja suvaliselt muuta. Siinkohal oleks sobilik viidata mõnele valdkonna sõnastikule:

- info- ja sidetehnoloogia terminite seletav sõnaraamat
<http://vallaste.ee/>
- standardipõhine tarkvaratehnika sõnastik
<https://stats.cyber.ee/>
- andmekaitse ning infoturbe leksikon
<https://akit.cyber.ee/>

eTranslation TermBank projekti juht **Kelly Lilles** tutvustas projekti, mille raames on plaanis Euroopa ühendamise rahastu (CEF) masintõlkesüsteemi kokku koguda tervise, tarbijakaitse ning äriõiguse valdkonnas vähemalt 150 terminiressurssi EL-i ametlikes keeltes ning norra

Mis meid endid rõõmustab

- Sõnastikud ja terminibaasid samas süsteemis
- Struktureeritud andmebaas (vs jutustus)
- Mudel nii lihtne kui võimalik
- Paberil (peaaegu) enam ei avaldata
- Korpusepõhine koostamine
- Otsepäringud korpuse
- Natuke kvantifitseerimist

Arvi Tavast esines koos Aksel Tavastiga.

ja islandi keeles. Lisaks eelmainitud kolmele valdkonnale võivad projekti liikmed koguda terminibaase ka Europeana heaks ja küberkaitse valdkonnas. Kogutavad terminiresurssid ei tohi juba olemas olla Euroopa keeleressursside koordineeri-

mise kogus (ELRC-SHARE). Eesti kogub lisaks oma ressurssidele ka Malta ja Tšehhi terminibaase. Kuna terminoloogia on üheks masintõlke suurimaks komistuskiviks, siis peaks terminiresursside kogumine aitama parandada tõlkekvaliteeti. Eesmärgiks on muuta paremaks masintõlke kvaliteeti äriregistrite omavahelise ühendamise süsteemis (e-Justice), vaidluste veebipõhise lahendamise keskkonnas (Open Dispute Resolution) ja praegu veel loomisel olevas e-tervise keskkonnas (eHealth). Projekti kohta leiab rohkem infot Eesti Keele Instituudi veebilehelt ja ettekande slaididelt.

Oskuskeelepäeva ettekannete slaididega (v.a Sten Mäsesi esitus) on võimalus lähemalt tutvuda Eesti Rahvusraamatukogu veebilehel

<https://www.nlib.ee/oskuskeelepaev>.

info- ja sidetehnoloogia terminite seletav sõnaraamat
<http://vallaste.ee/>

standardipõhine tarkvaratehnika sõnastik
<https://stats.cyber.ee/>

andmekaitse ning infoturbe leksikon
<https://akit.cyber.ee/>

Rahvusraamatukogus toimunud 13. oskuskeelepäev oli publikurohke.

FIRST COLUMN

3

The speech of the President of the Republic of Estonia Kersti Kaljulaid at the centennial celebrations of the National Library of Estonia

"Reading has always been luxury and privilege. Not due to the price of books, though, it might have been too high and unaffordable for many in the bygone times and, surely, occasionally now, too. The main concern was time needed for reading, and time has always been the most valuable asset. We are constantly hurrying somewhere; so much has to be done and organised. That is why it is a luxury even today to find oneself enough leisure to read books. Fortunately, libraries are full of such people. They come here, read, think, spend long hours between bookshelves. You don't just drop by the library; one does not hurry here. Libraries are, indeed, modern manor houses and palaces; yet, at present time, anyone of us has an fortunate opportunity to choose by oneself whether to lead a life of a gentleman who finds time for reading or of someone who does not find it. Nothing is imposed on anybody, nothing is forbidden to anyone. The library's doors are thrown wide open for everybody. Let us make much use of this opportunity!" President Kersti Kaljulaid spoke.

6

The hundred-years-old National Library's speech to future generations
Janne Andresoo

"The National Library of Estonia was established as a parliamentary library on the 21st of December 1918 – the same year the independent Republic of Estonia was founded. Knowing that the first European national libraries began developing in the 17th and 18th centuries, then one hundred years of existence is not exactly a long history for a national library. At the same time it can be said that the history of no other library in Estonia has been to such extent entwined with the political history of the Estonian society as it is the history of the National Library. But in what way does the National Library relate to the modern world, the modern society, and how does it address today's generations and might address the future generations – these are the questions I am trying to answer here," Janne Andresoo, the Director General of the National Library of Estonia, begins her article that is based on the paper delivered at the jubilee conference of the National Library of Estonia, held from the 25th up to the 26th of October.

14

A retrospect of the first century of the National Library of Estonia
Piret Lotman

"In 1918, the National Library of Estonia was born together with the Estonian state as an institution that collected and intermediated printed matter

FOCUS:

**NATIONAL LIBRARY OF ESTONIA 100 –
FROM THE STATE LIBRARY TO THE NATIONAL LIBRARY**

essential to the functioning of the state. Yet already a few years later, the first Director of the State Library, Nikolai Päts, recognised the national cultural dimension of the institution. Regrettably, neither the state of affairs in Estonian librarianship nor the economic situation of the country supported his vision. In the December of 1924, the State Library was merged with the State Archives and the Head of the Library lost his job. However, the basis for the parliamentary library had been laid," Piret Lotman, Th.D., says in the introduction to her compendious overview.

18

Four focuses of the new strategy. An interview with
Janne Andresoo and
Kristel Veimann
Mihkel Volt

In October, the Supervisory Board of the National Library approved the library's strategy for the next three years. Firstly, the fresh strategy focuses on the National Library as a centre for the Estonian humanities. The second focus concentrates on the National Library as a development and competence centre, the third – on widening the function of a parliamentary library, and the fourth – on the National Library as an organisation that aims to anticipate and fulfil the requests of its clients. In the interview, Janne Andresoo, the Director General, and Kristel Veimann, the Director of Library Services, give a detailed insight into the goal towards the strategy for the years 2019–2021 will take the library.

20

What has made you happy while working at the National Library?
Küllli Solo, Jane Makke,
Kairi Felt, Karmen Linask,
Katre Riisalu

Küllli Solo, the Head of the Service Department, Jane Makke, the Metadata Coordinator, Kairi Felt, the Head of the Collection Development Department, Karmen Linask, the Head of Social Science and Parliamentary Library, and Katre Riisalu, the Head of the Humanities and Fine Arts Library, share their thoughts.

22

About three pearls of the National Library –
Taska's edition of *Kalevipoeg*, Kippik's bindings,
and the Metsiku collection.
An interview with
Sirje Lusmägi and
Urve Sildre
Mihkel Volt

Rare book specialists, Sirje Lusmägi and Urve Sildre, characterise three pearls of the National Library that are preserved in the stacks of the archival collection and rare books collection. These are Art Nouveau styled volumes by Peeter Kippik (1840–1925), a master of binding, the Estonian national epic, *Kalevipoeg*, bound by Eduard Taska (1890–1942), and the Metsiku collection, discovered in Virumaa. Nearly one-third of the collection comprises of the library of the Metsiku Study Society, which acted in the years 1872–1899 as one of the first among Estonian peasant lending libraries.

MEMORY INSTITUTIONS IN ESTONIA AND ABROAD

28

Impressions of the IFLA Congress in Malaysia Katre Riisalu

The 84th IFLA General Congress and Assembly, "Transform Libraries, Transform Societies", took place from the 24th up to the 30th of August in Kuala Lumpur, the capital of Malaysia. It drew together slightly more than 3,500 participants from over 110 countries, the majority of which came from the Asian countries. 250 sessions and 120 poster presentations were held, including a joint poster presentation, prepared by the Estonian Librarians' Association and the Estonian Children's Literature Centre, that introduced the undertakings in the previous year, the Year of Children's and Youth Culture in Estonia.

DEVELOPMENT ACTIVITIES

32

The parallel worlds of digital and physical heritage crossed at Sagadi. The Summer Seminar of Memory Institutions 2018 Merilin Koppel

The seminar that brings together memory institutions and reflects their common successful results and bottlenecks was this year held from the 6th up to the 7th of September at Sagadi manor complex, surrounded by beautiful nature, in Lääne-Viru County. 84 cultural heritage specialists participated in the seminar, which was intriguingly subtitled "Digital and Physical Heritage – the Crossing of Parallel Worlds".

100 YEARS OF THE REPUBLIC OF ESTONIA

35

Tulimuld and Mana await readers Sirje Lusmägi, Kadri Merila-Sander

By virtue of the National Archives of Estonia's Compatriots' Programme, from 2016 up to 2018, the National Library of Estonia has made publicly available two important Estonian *émigré* cultural magazines – *Mana* (1957–1999) and *Tulimuld* (1950–1993). The goal of the project was to generate digital preservation and access copies, apply optical character recognition (OCR) to the texts and make these available for the researchers in the digital archives DIGAR (<https://www.digar.ee>). Making preservation copies of both magazines continues the digitisation of Estonian cultural magazines by the National Library of Estonia.

ESTONIAN LIBRARIANS' ASSOCIATION

39

October – the Month of Terminology Piret Pärigma

"As two terminology-related events – a terminology conference at the National Library of Latvia and the Terminology Day at the National Library of Estonia – have taken place in October already for the second year in a row, then October can be surely named the Month of Terminology. The terminology conference at the National Library of Latvia was titled "Library Science and Related Fields Terminology: A Historical and Modern Aspect". The participants learned about the history of Latvian library terminology and activities in the field during the Soviet era; eventually, today's situation and new terminology emerging from the Latvian Legal Deposit Law were dealt with. On the 9th of October, already the thirteenth Terminology Day was held at the National Library of Estonia. Its presentation slides are available on the web page of the National Library of Estonia (<https://www.nlib.ee/oskusekelepaev>)," Piret Pärigma, the terminologist at the National Library of Estonia and the Secretary of the ELA Committee on Terminology, writes.

Toimetuskollegium:

Janne ANDRESOO

Kadri HAAVANDI

Gerda KOIDLA

Silvi METSAR

Reet OLEVSOO

Maris PAAS

Kristina PAI

Asko TAMME

Marje TAMRE

Ilmar VAARO

Kristel VEIMANN

Esikaanel:

Rahvusraamatukogu
peadirektorid Ivi Een-
maa ja Janne Andresoo
22. novembril juubeli-
galal

Tagakaanel:

Pärt Uusberg lõi
juubelilgalaks koori-
teose *Vaata, misuke
ilus ilm...* Paul-Eerik
Rummo sõnadele.
Esitasid tütarlaste-
koor Ellerhein ja
RR-i naiskoor,
lavastas Aare Toikka.

Fotod: Teet Malsroos

Ilmub

6 korda aastas
Eesti Kultuurkapitali
ja Hasartmängu-
maksu Nõukogu
toetusel.

ISSN 0235-0351

**Raamatukogu
toimetuse**

Toimetaja

Mihkel VOLT

Keeletoimetaja

Gerli RANDJÄRV

Kujundaja

Margit PLINK

Aadress:

15189 Tallinn,
Tõnismägi 2
Eesti Rahvusraamatukogu

**www.nlib.ee/
ajakiri**

nlib.ee/ajakiri
Rk
6/2018

